

Olli Jakonen, Vappu Renko, Minna Ruusuvirta ja
Sakarias Sokka

Espoon kaupungin kulttuuripolitiikka - nykytilan analyysi

Cuporen työpapereita 9

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore

© Tekijät ja Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö 2018

ISBN 978-952-7200-34-6 (pdf)

ISSN 2343-2284 (pdf)

Sisällys

1	JOHDANTO	4
2	KULTTUURIPOLITIIKAN JA KULTTUURITOIMINNAN LÄHTÖKOHDAT ESPOOSSA....	6
2.1	Kulttuuripolitiikka kunnissa	6
2.1.1	Määrittely, ohjaus ja rahoitus	6
2.1.2	Kulttuuripolitiikan kehityssuuntia	9
2.2	Tutkimuskohteena Espoo	11
2.2.1	Väestö	11
2.2.2	Alue ja sijainti	12
2.2.3	Kulttuuripalvelujen organisaatio	14
3	ESPOON KAUPUNGIN KULTTUURIPOLITIIKAN NYKYTILA.....	16
3.1	Mitä tavoitteita kulttuuritoiminnalle asetetaan?.....	17
3.1.1	Espoo-tarina	17
3.1.2	KulttuuriEspoo 2030 -ohjelma	19
3.2	Mihin kulttuurin rahoitus kohdistuu?.....	23
3.2.1	Kustannusten jakautuminen toiminnan osa-alueittain	24
3.2.2	Avustukset.....	27
3.2.3	Tila- ja kiinteistökustannukset	30
3.3	Miten kulttuuripalvelut kohdistuvat erilaisille ryhmille ja alueille?.....	32
3.3.1	Kulttuuri elinvoima- ja vetovoimatekijänä	33
3.3.2	Kulttuuripalvelujen käyttö ja kohderyhmät.....	35
3.3.3	Kulttuuri alueilla	41
4	YHTEENVETO JA KYSYMYKSIÄ JATKOON	47
	LÄHTEET	51
	LIITTEET	56

1 JOHDANTO

EspooCult on kaksivuotinen tutkimushanke, jossa tutkitaan Espoon kaupungin kulttuuripalveluita sekä kaupungin kulttuuriprofiilia. Tutkimuksessa tuotetaan tietopohjaa Espoon kulttuuripalveluista kaupungin kehittämisen ja strategiatyön tueksi sekä esitetään johtopäätöksiä ja suosituksia kulttuuripalveluiden kehittämiseksi tulevaisuudessa.

Kunnissa ja kaupungeissa on kasvava tarve tiedolle kulttuuritoiminnasta. Kulttuurin asema yleisessä kunta- ja kaupunkikehityksessä on korostunut: kulttuuritoiminta kytkeytyy enenevässä määrin kunnan eri toimialojen tehtäviin ja sille asetetaan esimerkiksi hyvinvoinnin ja elinvoimaisuuden edistäjän rooleja. Samanaikaisesti kaupungistuminen, väestön ikääntyminen ja muuttoliike luovat uusia vaatimuksia muun muassa kulttuuripalvelujen järjestämiselle.

Maakunta- ja sote-uudistus sekä Tulevaisuuden kunta -hanke muokkaavat toteutessaan kuntien tehtäväkenttää. Näillä näkymin sosiaali- ja terveystyöt sekä monet muut kuntien nykyisistä tehtävistä siirtyisivät tulevaisuudessa maakunnille. Kuntien vastuulle jäisivät esimerkiksi kulttuuripalvelut sekä osaamisen ja sivistyksen edistäminen. Uudistuksen toteutuessa kulttuuri nousee aiempaa keskeisemmäksi tehtäväksi kunnissa, kun kuntien tehtäväkenttä suuntautuu etenkin sivistys-, kulttuuri ja vapaa-aikapalvelujen järjestämiseen. Hallitusohjelman mukaisesti tulevaisuuden kunnan päätehtäviä ovat asukkaiden elämisen mahdollisuuksista sekä yritysten ja yhteisöjen elinvoimaisuudesta huolehtiminen (Valtioneuvoston kanslia 2015; Valtiovarainministeriö 2017), mikä vahvistaa kulttuurin yhteyttä kunnan muiden toimialojen toimintaan ja tehtäviin.

Tähän työpaperiin on koottu Espoon kaupunkiin, kulttuuripolitiikkaan ja kulttuuritoimintaan liittyvää tietopohjaa. Työpaperin tavoitteena on kuvata ja tarkastella kulttuuritoiminnan ja kulttuuripolitiikan lähtökohtia ja nykytilaa Espoossa keskittyen etenkin seuraaviin kysymyksiin:

- Mistä kulttuuri ja kulttuurin toimiala Espoossa koostuvat (rakenteet, palvelut ja kulttuurisektorin rahoitus)?
- Millaisia ovat kaupungin strategiassa (Espoo-tarina) ja kulttuuriohjelmassa (KulttuuriEspoo 2030) kuvatut kulttuuriin liittyvät tavoitteet? Onko tavoitteita

asetettu tietyille tahoille/toimijoille ja jos, niin mille? Millaista ymmärrystä kulttuurista strategia- ja ohjelmadokumentit tuovat esiin?

- Miten Espoo-tarina ja KulttuuriEspoo 2030 suhteutuvat kulttuuritoiminnan nykytilaan (resurssit ja niiden kohdentaminen, kulttuuritoiminnan kohdentuminen eri ryhmille ja alueille)?

Työpaperin aineistona on Espoon kaupungin strategian Espoo-tarinan sekä KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman lisäksi kattava olemassa oleva tietopohja, jota on koottu esimerkiksi Espoon kaupungissa, Tilastokeskuksessa, Suomen Kuntaliitossa ja kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporessa. Tarkastelussa hyödynnetään laajasti kulttuuripolitiikan sekä kunta- ja kaupunkitutkimuksen näkökulmia.

Seuraavassa luvussa luodaan katsaus kulttuuripolitiikan ja kulttuuritoiminnan lähtökohtiin Espoossa. Luvussa kuvataan yleisesti kulttuurin rahoitusta ja lainsäädäntöä sekä Espoon kaupungin lähtökohtia kulttuuripalvelujen järjestämisessä. Kolmannessa luvussa tarkastellaan Espoon kaupungin kulttuuripolitiikan nykytilaa kolmen tarkennetun tutkimuskysymyksen kautta. Luvussa neljä kootaan yhteen kysymyksiä jatkoa varten.

2 KULTTUURIPOLITIIKAN JA KULTTUURITOIMINNAN LÄHTÖKOHDAT ESPOOSSA

Tämän luvun tarkoituksena on tarjota pohjatietoja kuntien kulttuuritoiminnasta ja kulttuuripolitiikasta sekä kulttuuritoiminnan lähtökohdista Espoossa. Luku 2.1. esittelee lyhyesti kunnallisen kulttuuripolitiikan kehitystä, kuntien kulttuuritoiminnan rahoitusta sekä kulttuuripalveluja ohjaavaa lainsäädäntöä Suomessa. Luvussa 2.2. kuvataan Espoon kulttuuripolitiikan ja -palvelujen lähtökohtia. Luvussa luodaan yleiskuva Espoon kaupungin väestöstä, alueellisesta rakenteesta sekä kulttuurihallinnosta.

2.1 Kulttuuripolitiikka kunnissa

2.1.1 Määrittely, ohjaus ja rahoitus

Kulttuuri, politiikka ja niiden myötä kulttuuripolitiikka voidaan määritellä monin eri tavoin. Kunnan kulttuuripolitiikalla voidaan tarkoittaa julkisen taide- tai kulttuuripolitiikan päätöksentekoa kunnan virallisissa elimissä. Tämä näkökulma korostaa politiikan käsitteen suppeaa ymmärrystä, joka viittaa poliittiseen päätöksentekoon virallisissa elimissä sekä näkemystä kunnasta aktiivisen toiminnan ja järjestelyjen tuloksena syntyneenä organisaationa (esim. Anttiroiko 1991). Kunta organisaationa koostuu päätösvaltaa käyttävistä toimielimistä, hallintotehtäviä suorittavista virastoista sekä palveluja tuottavista laitoksista.

Kulttuuripolitiikka voi myös tarkoittaa taidetta ja taiteilijoita tai laajemmin kulttuuria koskevia valintoja ja vallankäytön muotoja (politiikan laaja ymmärrys) (ks. Pirnes 2008).¹ Tässä määritelmässä painottuu paitsi laaja ymmärrys politiikan käsitteestä myös näkemys kunnasta paikallisyhteisönä. Kunnan paikallisyhteisönä muodostavat esimerkiksi maantieteellinen sijainti, fyysinen ympäristö, yhdyskuntarakenne, tuotanto, elinkeinot,

---

¹ Poliittika-käsitteeseen liittyvät läheisesti myös politisoinnin ja politikoinnin käsitteet. Näistä edellinen viittaa poliittisen toiminnan pelivaraan ja jälkimmäinen tällä pelivaralla operointiin (esim. Pirnes 2008, 30.)

väestö, yhteisöt, poliittiset toimijat ja valtasuhteet, historia, arvot sekä kulttuuri. Toisin kuin kunta organisaationa, kunta paikallisyhteisönä on muodostunut ilman erityisiä toimia. (Anttiroiko ym. 2007, 15–16.)

Se, miten kulttuuri ymmärretään, määrittelee edelleen millaiseen taiteeseen tai kulttuuriin kulttuuripoliittiset valinnat ja vallankäyttö kohdistuvat. Kulttuuri voidaan määritellä suppeasti ja laajasti.² Suppea, taide- ja perinneperusteinen ymmärrys kulttuurista katsoo ”*inhimillistä elämää ja kohtaloita kuvaavan ja pohdiskelevan (taiteellisen) luovan työn, läntisen sivistyspiirin ’korkeakulttuurin’ ja sen luoman kulttuurisen perinnön ylläpidon, tallentamisen ja välittämisen erityisesti erilaisten kulttuuripalvelujärjestelmien välityksellä*” (Heiskanen 2015, 20). Suppea ymmärrys kulttuurista rajaa kulttuuripolitiikan ensisijaisesti taidepolitiikaksi, joka kohdistuu etenkin taiteen toimialaan ja tekijöihin ja johon liittyy perinteisesti taiteen itseisarvoisuuden korostaminen. Tällöin kulttuuripolitiikan tehtävä on tukea taidetta sen luonteen ja tehtävän vuoksi. (Pirnes 2008, 163–164.) Pyrkimyksenä voi olla esimerkiksi kulttuurin demokratisointi eli laadukkaiden kulttuuripalvelujen tarjoaminen koko maan kattavasti. Valtaosa nykyisestä julkisesta kulttuuripolitiikasta Suomessa kuuluu taidepolitiikan piiriin (vrt. Pirnes 2008, 274).

Laaja ymmärrys kulttuurista elämäntapana ohjaa kulttuuripolitiikkaa kohti sisältöjä, jotka kohdistuvat esimerkiksi sosiaalisiin ryhmiin kuulumiseen, identiteetin muodostukseen ja osallistumiseen. Elämäntapaperusteiselle kulttuuripolitiikalle on ominaista kansalaisten näkeminen paitsi itseilmaisuoikeuksiaan aktiivisesti käyttävinä toimijoina myös passiivisina resurssien haltijoina, joiden omaehtoista osallistumista ja tekemistä yhteiskunnan tulee rohkaista ja vahvistaa (kulttuuridemokratia). (Pirnes 2008, 164.) Laajaan ymmärrykseen sisältyy kuntaorganisaatioiden eri toimijoiden tukema kulttuuritoiminta. Kulttuuripolitiikkaa koskevat laajasti myös muiden kuin varsinaisen kulttuurin politiikka-sektorin toimet.

Tässä työpaperissa kulttuuritoimintaa tarkastellaan lähinnä kunnan ylläpitämänä, tukevana tai muulla tavoin järjestämänä kulttuuritoimintana.

Lainsäädännön näkökulmasta kunnan toimintaa, oikeuksia ja velvollisuuksia kulttuuritoiminnassa ohjaavat yleisellä tasolla perustuslaki (731/1999) ja kuntalaki (410/2015), joista edellisessä säädetään muun muassa sivistyksellisistä oikeuksista sekä oikeudesta omaan kieleen ja kulttuuriin. Perustuslaissa sekä kielilaissa (423/2003) määritellään velvoitteita kaksikielisyyteen. Myös kaksikielisten kuntien kirjastotoiminnassa (1492/2016) on otettava huomioon molempien kieliryhmien tarpeet samanlaisten perusteiden mukaan.

Kunta on velvollinen kirjastotoiminnan (1492/2016) ja yleisen kulttuuritoiminnan (728/1992) järjestämiseen. Kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan laissa ”*taiteen harjoittamista ja harrastamista, taidepalvelusten tarjontaa ja käyttöä, kotiseututyötä sekä paikallisen kulttuuriperinteen vaalimista ja edistämistä*”. Kunnan tehtävänä on edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnassa sekä järjestää kunnan asukkaille

---

² Kulttuurille on esitetty myös monia muita määritelmiä. Esimerkiksi joukkotuotanto- ja markkinapainotteisen määritelmän mukaan ”kulttuuriin kuuluvat tekijänoikeusteollisuuden, kulttuuriiteollisuuden ja viestintäjärjestelmien eri lohkot sekä niiden tuotteiden varaan rakentuvat kulutusmallit ja taide- ja kulttuuriolosuhteiden muodot” (Heiskanen 2015, 20). Kulttuurin erilaisista määritelmistä, ks. esim. Pirnes 2008.

mahdollisuuksia taiteen perusopetukseen sekä harrastusta tukevaan opetukseen taiteen eri aloilla. Kunta voi toteuttaa kulttuuripalvelut haluamallaan laajuudella ja tavalla: toisin kuin esimerkiksi opetuspalveluissa, kuntalaisilla ei ole subjektiivista oikeutta tiettyyn kulttuuripalveluun. Kunta voi järjestää sille laissa säädettyt tehtävät itse tai sopia järjestämistä vastuun siirtämisestä toiselle kunnalle tai kuntayhtymälle.³

Lainsäädännön asettamia lähtökohtia kulttuuripalveluille kunnissa

”Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu.” (Perustuslaki 16 §.)

”Julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan.” ”Saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.” (Perustuslaki 17 §.)

”Kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla.” (Kuntalaki 1 §.)

”Kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Valtuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen mahdollisuuksista.” (Kuntalaki 22 §.)

”Kunnan tehtävänä on yleisen kirjaston toiminnan järjestäminen. Kunta voi järjestää yleisen kirjaston toiminnan itse taikka yhteistyössä toisten kuntien kanssa tai muulla tavoin.” (Laki yleisistä kirjastoista 5 §.)

”Kunnan tehtävänä on edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnassa. Kunnan tehtävänä on myös järjestää kunnan asukkaille mahdollisuuksia taiteen perusopetukseen sekä harrastusta tukevaan opetukseen taiteen eri aloilla.” (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 1 §.)

Yksittäisiä kulttuurisektoreita, niiden toimintaa ja rahoitusta säätelevät tarkemmin esimerkiksi museolaki (729/1992), teatteri- ja orkesterilaki (730/1992) sekä laki taiteen perusopetuksesta (633/1998). Nämä koskevat kuntaa, mikäli se ylläpitää ja järjestää kyseisiä toimintoja. Kirjastojen, kulttuuritoimen ja taiteen perusopetuksen valtionosuuksista säädetään laissa kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta (1704/2009).

Viime aikoina lainsäädännön uudistuksissa on korostettu vahvasti asukkaiden ja asiakkaiden osallisuutta ja mahdollisuutta vaikuttaa palvelujen kehittämiseen. Demokraattisen yhteiskunnan perustana on kansalaisten laaja ja yhtäläinen osallistuminen. Osallisuuden käsite yleisesti viittaa ”kuulumiseen yhteiskuntaan tai yhteisöön sekä kysymyksen poliittisten yhteisöjen toimintatavoista, poliittisesta kulttuurista”. Osallistuminen yhdistyy puolestaan ”konkreettisemmin kansalaisten oikeuksiin ja velvollisuuksiin itseään ja lähipiiriään koskevassa päätöksenteossa”. (Bäcklund & al. 2002, 7; Kangas & al.

³ Lakia kuntien kulttuuritoiminnasta (728/1992) uudistetaan parhaillaan. Ehdotetun uuden lain on tarkoitus tulla voimaan vuonna 2019. (Ks. HE 195/2018.)

2018, 19.) Kuntalaki (410/2015) velvoittaa kuntia edistämään asukkaiden osallistumista ja vaikuttamismahdollisuuksia. Laki yleisistä kirjastoista (1492/2016) pyrkii edistämään aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta. Myös esityksessä uudeksi laiksi kuntien kulttuuritoiminnasta korostetaan asukkaiden mahdollisuutta osallistua ja vaikuttaa kunnan kulttuuritoimintaan ja sitä koskevan päätöksenteon valmisteluun (HE 195/2018). Kuntien toiminnan keskiössä on kunnan kyky vastata paikallisiin tarpeisiin vallitsevat olosuhteet huomioiden sekä kyky toimia paikallisen tahdonmuodostuksen kanavana. Osallistumisen muotojen sijaan itse osallistujien, asiakysymysten sekä osallistumisen konkreettisten politiikkavaikutusten tulisi korostua kuntalaisten osallistumisessa. (Kangas & al. 2018, 81.)

Kulttuurin rahoitus ja sitä koskevat valinnat ovat olennainen osa Suomen julkista kulttuuripolitiikkaa. Kunnat vastaavat huomattavassa määrin kulttuurin julkisesta rahoituksesta. Ne rahoittavat kulttuuripalveluja pääosin toimintatuotoilla, verotuloilla ja valtionosuuksilla. Kuntien tärkein tulonlähde ja palvelutuotannon rahoittamisen väline ovat verotulot, joiden lisäksi kunnat saavat tuloja muun muassa asiakasmaksuista ja palveluiden myynnistä. Kulttuuritoiminta voi tuottaa kunnalle esimerkiksi pääsylippu- tai vuokratuloja. Kunnat hyödyntävät myös erilaisia hankerahoituksia kulttuuritoimintojen rahoittamiseen ja kehittämiseen.

Valtio rahoittaa kuntien kulttuuritoimintaa etenkin lakisääteisen valtionosuusjärjestelmän kautta. Valtiovarainministeriö hallinnoi peruspalvelujen valtionosuutta, johon sisältyvät kirjastojen, kuntien yleisen kulttuuritoiminnan ja taiteen perusopetuksen valtionosuudet. Opetus- ja kulttuuriministeriö puolestaan vastaa opetustuntikohtaisesti rahoitetun taiteen perusopetuksen ja taide- ja kulttuurilaitosten valtionosuuksista. Näitä kunta saa, mikäli se ylläpitää valtionosuuden piirissä olevaa museota, teatteria, orkesteria tai taiteen perusopetuksen oppilaitosta. (Renko & Ruusuvirta 2018, 24.)

Taide ja kulttuuri muodostavat kuntien kokonaistaloudesta hyvin pienen osuuden. Suurimpia kaupungeja koskeneen selvityksen (Renko & Ruusuvirta 2018) mukaan kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannusten osuus kunnan taloudesta vaihteli kaupungeissa 1,7 ja 4,4 prosentin välillä vuonna 2016. Kunnallistalouden epävarmuus on heijastunut myös kulttuurisektoriin, palvelutuotantoon ja kulttuurin rahoitukseen. Kulttuuritoiminnan kustannukset ja siten myös taiteen ja kulttuurin palvelutarjonta kaupungeissa ovat osin kehittyneet eri suuntiin. (Ks. myös Lavapuro & al. 2016.)

2.1.2 Kulttuuripolitiikan kehityssuuntia

Kuntien toimintaympäristö on viime vuosikymmeninä muuttunut monin tavoin. Vuosituhannen vaihteessa kuntien itsehallintoa ja autonomiaa pyrittiin lisäämään valtionosuuslainsäädäntöä uudistamalla ja korvaamalla normiohjausta informaatio-ohjauksella. Kuntien tuli mahdolliseksi tuottaa lakisääteiset ja vapaaehtoiset hyvinvointipalvelut itse, ostaa ne toiselta kunnalta, järjestää ne yhdessä muiden kuntien kanssa tai ostaa ne yksityisiltä toimijoilta. Samalla kuntien palvelutuotannon tavat ovat erilaistuneet. (Kangas & Pirnes 2015, 28, 59; Kangas & Ruokolainen 2012, 12.) Nykyisen Kuntalain (410/2015) mukaan Suomen kunnat ovat itsehallinnollisia yksiköitä, joiden tulee ”edistää

asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla”.

Myös taiteen ja kulttuurin asema ja rooli kaupunkikehityksessä ovat muutoksessa. Kunnallinen kulttuuripolitiikka heijastaa kansallista kulttuuripolitiikkaa, jonka linjauksia ja kehitystä voidaan hahmottaa kolmen yleisen kehitysvaiheen kautta (Kangas & Pirnes 2015, 24–30):

- **Ensimmäinen kehitysvaihe** 1800-luvulta 1960-luvulle
  - ”Korkean taiteen” tukeminen
  - Kansallisen taiteen tukeminen sekä kansallisen identiteetin ja valtion tehtävien luominen
- **Toinen kehitysvaihe** 1960-luvulta 1980-luvulle
  - Hyvinvointivaltion kulttuuripolitiikka
  - Taidelaitosjärjestelmän luominen ja kansalaisten osallistumisen lisääminen kulttuuriin
  - Kulttuurin demokratisointi (laadukkaiden kulttuuripalvelujen tarjoaminen koko maan kattavasti) ja kulttuuridemokratia (ihmisten omaehtoisen osallistumisen ja tekemisen korostaminen)
- **Kolmas kehitysvaihe** 1990-luvulta alkaen
  - Markkinaistuva kulttuuripolitiikka ja kansainvälistyminen
  - Kulttuuri ja taide talouden tuotannontekijänä sekä taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen kehitykseen vaikuttavana voimana

Tuorein opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia (OKM 2017) kuvaa kolme keskeistä kulttuuripolitiikan tavoitealuetta ja tavoitetta vuoteen 2025. *Luova työ ja tuotanto* liittyy taiteellisen ja muun luovan työn tekemisen edellytysten parantamiseen sekä tuotannon ja jakelun muotojen monipuolistumiseen. *Osallisuus ja osallistuminen* kulttuuriin tähtää osallisuuden lisäämiseen ja eri väestöryhmien välisten erojen kaventamiseen osallistumisessa. Kulttuuripolitiikassa kulttuuriin osallistuminen voidaan jakaa luovaan osallistumiseen (esimerkiksi kulttuuri- ja taidetoiminnan tekemiseen, luomiseen, järjestämiseen) ja vastaanottavaan osallistumiseen (esimerkiksi kulttuuri- ja taidetoiminnan käyttöön, ostamiseen, tarkkailemiseen) (Unesco 2012, 19; Kangas & al. 2018, 21). Viime vuosina uudelleen kasvanut kiinnostus kansalaisten kulttuuriosallistumisen ja -osallisuuden edistämiseen kytkeytyy laajemmin osaksi kansalaisten yhteiskunnallista osallistumista (Virolainen 2015, 9). *Kulttuurin perusta ja jatkuvuus* kuvaa kulttuurin vahvan ja elinvoimaisen perustan tavoitetta. Strategiassa todetaan, että julkisen vallan kulttuuripolitiikkaa toteuttavat valtio ja kunnat sekä maakuntien kehittämisen osalta maakunnat. (OKM 2017, 16, 34, 42.)

Kulttuuripolitiikassa on yleistynyt ajatus kulttuurista kehityksen voimavarana. Tällöin kulttuuripolitiikan painopiste siirtyy pyrkimykseen, joissa kulttuuriset voimavarat – olivat ne sitten taidetta, elämäntapaa liittyviä tai jotain muuta – pyritään kokoamaan yhteen palvelemaan laajemmin yhteiskunnan ja kaupungin kehitystä. (Vrt. Pirnes 2008, 165.) Nämä pyrkimykset ohjaavat osaltaan julkista kulttuuripolitiikkaa ja sen kohdentumista erilaisille toiminnan alueille. Paine kehitykselliseen kulttuuripolitiikkaan tulee usein

muilta kuin kulttuuripolitiikan sektoreilta kuten elinkeinopolitiikasta tai hyvinvointipolitiikasta. Kehityspolitiikan kulttuuripolitiikan kautta on myös mahdollista tukea laajempaa ymmärrystä kulttuurista ja sen merkityksestä.

1990-luvun lopulta lähtien kuntien kulttuurisektoreita on kytketty kaupunki- ja kuntastrategioissa erilaisiin tehtäväkokonaisuuksiin, joiden teemat ovat nousseet esimerkiksi valtakunnallisista ministeriöiden ja hallitusohjelmien tavoiteasetteluista (Kangas & Ruokolainen 2012). Taide ja kulttuuri on liitetty yhä laajemmin muiden kuin kulttuuritoimialan toimintaan ja tavoitteiden edistämiseen. Kuntien strategiadokumenteissa taiteen ja kulttuurin nähdään vaikuttavan myönteisesti etenkin kunnan imagoon ja veto-voimaisuuteen, talouteen sekä asukkaiden hyvinvointiin (Ruusuvirta ym. 2012). Suunnitteilla oleva maakunta- ja sote-uudistus korostaisi etenkin kuntien elinvoima- ja sivistysroolia. Kulttuurin roolit identiteettien, yhteisöllisyyden ja kansalaislähtöisyyden vahvistajana sekä kuntalaisten arkielämän merkityksellistäjänä ovat myös noussemassa laajempaan keskusteluun. (Renko ym. 2018.) Myös lakiehdotuksessa kuntien kulttuuritoiminnasta tunnustetaan taiteen ja kulttuurin laajentunut yhteiskuntapoliittinen merkitys ja kulttuurin kytkeytyminen laajasti kuntien päätehtäviin eli asukkaidensa hyvinvoinnin ja alueensa elinvoiman edistämiseen (HE 195/2018).

2.2 Tutkimuskohteena Espoo

Espoo on kasvanut 1900-luvun alun maanviljelykseen painottuvasta, valtaosin ruotsinkielisestä Helsinkiä ympäröivästä maaseudusta asukasluvultaan maan toiseksi suurimmaksi kaupungiksi. Espoole ominainen, usean kaupunkikeskuksen rakenne oli jo alkanut muotoutua sen tullessa kauppalaksi ja saadessa kaavoitusoikeudet vuonna 1963. Kaupunki Espoosta tuli vuonna 1972. Kaupungin kulttuuritoiminta on muotoutunut osana kaupungin kehitystä. Tänä päivänä Espoon kulttuuripalveluja ja muuta palvelutoimintaa haastavat esimerkiksi nopea väestönkasvu, muuttuva ikä- ja kielirakenne, erilaiset sosiaaliset ongelmat kuten yksinäisyys ja syrjäytyminen sekä yleiseen sosiaaliseen eriarvoistumiseen liittyvät kysymykset (Espoo-tarina).

Seuraavaksi kuvataan yleisesti Espoon kaupungin väestöä, aluetta, organisaatiota sekä kulttuuripalveluita ja niiden käyttöä.

2.2.1 Väestö

Espoon väestöä leimaa kasvu ja monimuotoisuus. Espoossa oli vuoden 2017 lopussa noin 279 000 asukasta (Tilastokeskus, Kuntien avainluvut). Se on asukasluvultaan Suomen toiseksi suurin kaupunki heti Helsingin jälkeen. Kaupungin väkiluku kasvaa tasaisesti: Espoossa asuvien osuus koko maan väestöstä oli vuonna 1990 noin 3,5 prosenttia ja vuonna 2016 noin 5 prosenttia. Ennusteen mukaan vuonna 2050 Espoossa olisi jo 408 000 asukasta (Lintunen & Savikko 2018, 4.) Aikaisemman tutkimuksen mukaan kulttuuripalvelut ja kulttuurin talous keskittyvät Espoon kaltaisiin asukasluvultaan suuriin kaupunkeihin (Alanen 2010; OKM 2012.)

Espoon asukkaista ruotsinkielisten osuus vuonna 2017 oli 7,2 prosenttia. Vieraskielisten osuus vuoden 2018 alussa oli noin 16 prosenttia. Osuus kasvaa vauhdilla: vuonna 2030 joka neljäs espoolainen on arvioitu puhuvan äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea. (Lintunen & Savikko 2018, 4.) Myös ikäänntyneiden osuus koko Espoon väestöstä on kasvussa. Samalla alle 15-vuotiaiden osuus Espoon väestöstä on laskenut vuodesta 1990 vuoteen 2017. Vuonna 2017 yli 64-vuotiaiden osuus väestöstä oli Espoossa 14,5 prosenttia ja alle 15-vuotiaiden osuus 19,4 prosenttia. (Ks. Taulukko 1.)

Espoossa on moniin muihin Suomen kaupunkeihin verrattuna keskimäärin hyvinvoiva ja korkeasti koulutettu väestö. Korkean koulutuksen on aikaisemmissa tutkimuksissa todettu lisäävän kulttuuritilaisuuksissa käymistä (Suomen virallinen tilasto: Ajankäyttötutkimus 2009). Vuonna 2017 vähintään toisen asteen suorittaneita oli 15 vuotta täyttäneistä espoolaisista noin 75 prosenttia ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneita noin 46 prosenttia. Vuonna 2016 maan kuuden asukasluvultaan suurimman suomalaisen kaupungin vertailussa Espoossa olivat korkeimmat mediaanitulot ja alhaisin työttömyysaste. Silti myös pienituloisuus oli nousussa ja perustoimeentulotukea saaneiden määrä kasvanut. (Espoon kaupunki 2018, Toimintaympäristön tila Espoossa.)

Taulukko 1. Väestön avainlukuja vuonna 2017. Lähde: Tilastokeskus, Kuntien avainluvut.

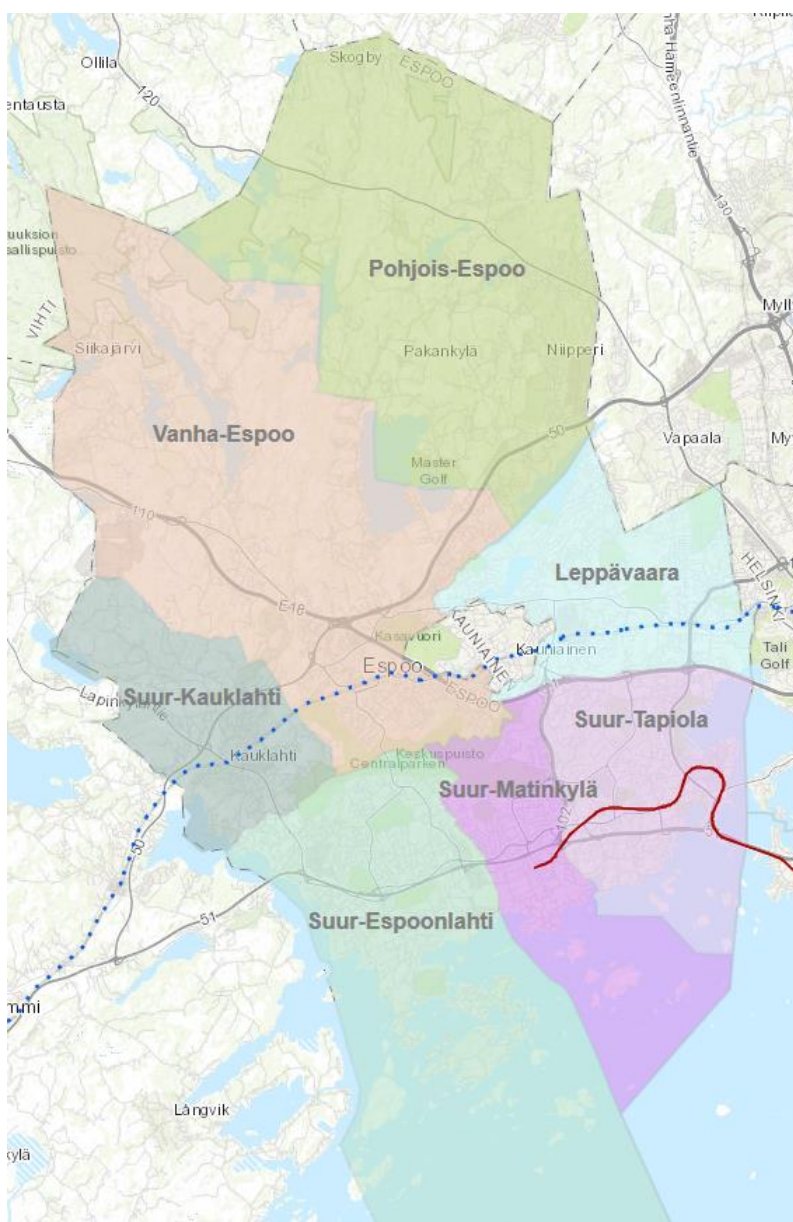
	Espoo, %	Helsinki, %	Vantaa, %	Koko maa, %
Väkiluvun muutos edellisestä vuodesta	1,6	1,3	1,7	0,2
Ulkomaan kansalaisten osuus	10,5	9,5	11,2	4,5
Ruotsinkielisten osuus	7,2	5,7	2,5	5,2
Alle 15-vuotiaiden osuus	19,4	14,3	17,8	16,2
15–64-vuotiaiden osuus	66,2	68,9	67,0	62,5
Yli 64-vuotiaiden osuus	14,5	16,8	15,2	21,4
Vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuus (15 vuotta täyttäneistä)	75,3	74,7	68,6	72,1
Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus (15 vuotta täyttäneistä)	45,9	42,2	30,6	31,0
Työttömien osuus työvoimasta (2016)	10,0	11,9	11,7	13,5

2.2.2 Alue ja sijainti

Espoo on ollut kaupunki vuodesta 1972. Alueella on kuitenkin ollut asutusta jo pitkään. Vanhin säilynyt rakennus Espoossa on 1400-luvun lopulla valmistunut keskiaikainen harmaakivikirkko. Vahva agraarinen perinne sekä kartano- ja talonpoikauskulttuuri näkyvät kaupungissa edelleen. Espoossa sijaitsee useita kartanoita ja huviloita, joista osa on myös kulttuuritoimijoiden käytössä. Alueellisesti Espoota määrittävät myös laajat luontoalueet sekä saaristo. Espoon naapurikuntia ovat Helsinki, Vantaa, Nurmijärvi, Vihti, Kirkkonummi sekä Kauniainen, joka sijaitsee Espoon keskellä.

Sijainti osana pääkaupunkiseudun metropolialuetta on aina luonut kehyyksen Espoolle. Liikenneväylät ovat osaltaan vauhdittaneet ja suunnanneet kehitystä. Rautatieyhteys Helsingistä Turkuun avattiin vuonna 1903. Radan varrelle alkoi muodostua lisää asutusta ja teollisuutta erityisesti Kauklahdessa, Leppävaarassa, Kilossa ja Kauniaisissa. 1960-luvulla rakennettiin maan ensimmäinen moottoritie Turunväylä ja Kehä I, 2000-luvun alussa Kehä II. Länsimetron ensimmäinen vaihe Matinkylään saakka aukesi vuonna 2018. (Espoon kaupunki 2018, Historia; Espoo-tarina.)

Kartta 1. Espoon suuralueet marraskuussa 2018. Karttapohja: ArcGIS.

Espoon kaupunkirakenne jakautuu viiteen kaupunkikeskukseen ja kahteen paikalliskeskukseen. Espoon viisi kaupunkikeskusta ovat Espoon keskus, Espoonlahti, Leppävaara, Matinkylä-Olari ja Tapiola. Paikalliskeskuksia ovat Kauklahti ja Kalajärvi. Keskukset sijoittuvat kaupungin seitsemälle suuralueelle (Kartta 1.) Keskukset ovat profiileiltaan

vaihtelevia. Espoon keskusta on kehitetty kaupungin hallinnollisena keskuksena. Espoonlahti on nopeasti kasvava alue rakenteilla olevan Länsimetron varrella. Leppävaara on keskeinen liikenteen solmukohta. Matinkylän alue painottuu asutukseen. Tapiola on Espoon asukasluvultaan suurimpia aluekeskuksia, jota on kehitetty myös kulttuurielämän keskuksena. Kauklahti ja Pohjois-Espoossa sijaitseva Kalajärvi ovat asukasluvultaan pienempiä paikalliskeskuksia. Monen kaupunkikeskuksen keskiössä on kauppakeskus. Espoolle ominaista on julkisten palvelujen tuominen kauppakeskuksiin.

2.2.3 Kulttuuripalvelujen organisaatio

Espoon kaupungin organisaatio jakautuu päätöksenteko-organisaatioon ja hallinnolliseen organisaatioon (Kuvio 1). Päätöksenteko-organisaatio ohjaa ja valvoo kaupungin hallinnollista organisaatiota, joka muodostuu konsernihallinnosta ja kolmesta toimialasta: sosiaali- ja terveystoimesta, sivistystoimesta sekä teknisestä ja ympäristötoimesta. Koko Espoon kaupungilla tarkoitetaan peruskaupungin, liikelaitosten sekä erillisten taseyksiköiden⁴ muodostamaa kokonaisuutta. (Espoon kaupunki 2018, Organisaatio.)

Päätöksenteko-organisaation muodostavat viranhallinto-organisaatio ja luottamuselinorganisaatio. Edelliseen kuuluvat kuntalaisten valitsema valtuusto ja kaupungin hallinnosta vastaava kaupunginhallitus. Valtuusto käyttää kaupungin ylintä päätösvaltaa, vastaa kaupungin taloudesta ja toiminnasta sekä päättää muun muassa Espoon strategiasta.⁵ Valtuuston nimittämän kaupunginhallituksen alaisena toimii kaupungin hallinnon, talouden ja muun toiminnan johtamisesta vastaava kaupunginjohtaja. (Espoon kaupunki 2018, Päätöksenteko.)

Luottamuselinorganisaatio koostuu lautakunnista ja johtokunnista. Espoossa on yhteensä 11 lautakuntaa⁶, jotka vastaavat palveluiden järjestämisestä ja kehittämisestä omalla alallaan. Lautakunnista kulttuuritoimintaan liittyvät etenkin kulttuurista pääasiallisesti päättävä kulttuurilautakunta (kirjasto, taide- ja kulttuurilaitokset, kulttuuritalot ja kulttuurikeskukset, yleinen kulttuuritoiminta), opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta (taiteen perusopetus ja taideoppilaitokset)⁷ sekä Svenska rum -lautakunta, joka päättää opetusta, varhaiskasvatusta, työväenopistoa, kulttuuria ja nuorisoa koskevista asioista siltä osin, kuin ne koskevat sivistystoimen ruotsinkielisten palvelujen järjestämistä⁸. Lautakuntien lisäksi Espoossa toimii kaksi liikelaitoksesta vastaavaa johtokuntaa (pelastuslaitoksen johtokunta sekä Tilapalvelut-liikelaitoksen johtokunta).

---

⁴ Kaupungin taseyksiköitä ovat Suurpelto, Tapiola ja rahastot.

⁵ Vuosina 2017–2021 kaupunginvaltuuston 75 paikkaa jakautuvat Kansalliselle Kokoomukselle (26 paikkaa), Vihreille (17), Suomen Sosialidemokraattiselle Puolueelle (10), Perussuomalaisille (7), Ruotsalaiselle kansanpuolueelle (6), Keskustalle (3), Vasemmistoliitolle (3), Kristillisdemokraateille (2) sekä Liberaaliin valtuustoryhmään (1).

⁶ Kaupunkisuunnittelulautakunta, keskusvaalilautakunta, kulttuurilautakunta, liikunta- ja nuorisolautakunta, rakennuslautakunta, Svenska rum, sosiaali- ja terveyslautakunta, opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta, tarkastuslautakunta, tekninen lautakunta ja ympäristölautakunta. (Espoon kaupunki 2018, Päätöksenteko.)

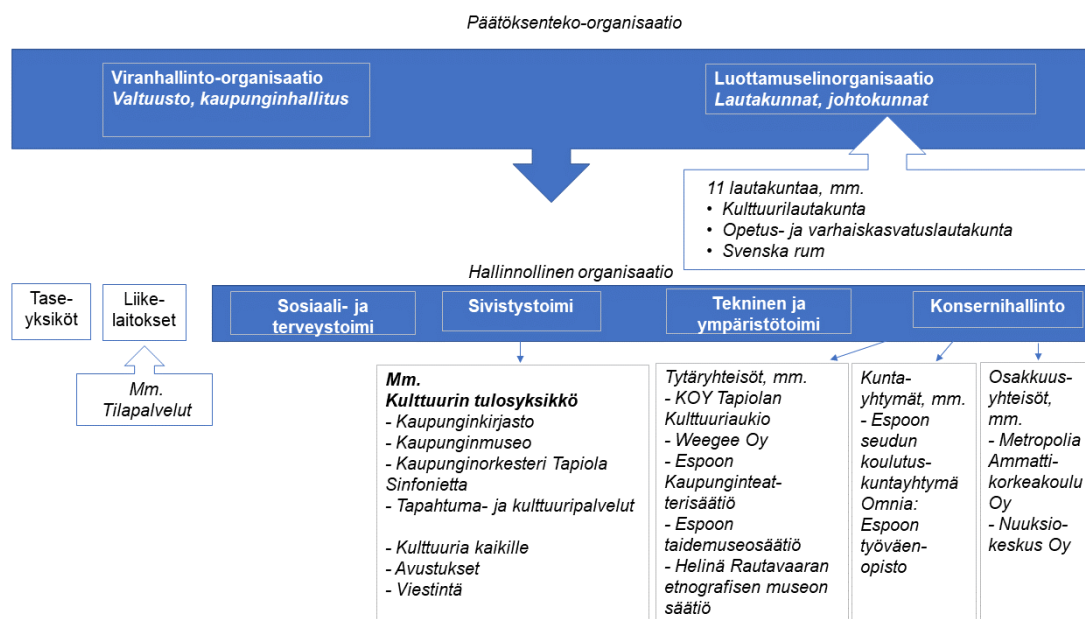
⁷ Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta on vastannut taiteen perusopetuksesta 1.1.2014 alkaen. Aikaisemmin taiteen perusopetus oli kulttuurilautakunnan alaista toimintaa.

⁸ Espoossa aikaisemmin toimineet kirjastolautakunta ja työväenopiston johtokunta lakkautettiin vuonna 1989, museo- ja kotiseutulautakunta vuonna 1992.

Hallinnollisessa organisaatiossa Espoon kunnallisista kulttuuripalveluista vastaa kulttuurin tulosityksikkö, jonka palvelualueita ovat tapahtuma- ja kulttuuripalvelut, Espoon kaupungin museo, Espoon kaupunginorkesteri Tapiola Sinfonietta, Espoon kaupunginkirjasto sekä tulosityksikön esikunta. Tapahtuma- ja kulttuuripalveluiden palvelualueeseen kuuluvat kaupungin kulttuuritalot ja -keskukset Espoon kulttuurikeskus, Sellosali, Näytelykeskus WeeGee, Sellosali, Karatalo, Kannusali ja Pikku-Aurora sekä alueellinen kulttuurityö ja tapahtumat. Kulttuurin tulosityksikön esikunta vastaa kulttuurin avustuksista ja Kulttuuria kaikille -palveluista.

Kaupungin tytäryhteisöihin kuuluvat muun muassa Espoon Kaupunginteatterisäätiö, Helinä Rautavaaran etnografisen museon säätiö, Espoon taidemuseosäätiö sekä WeeGee Oy, joka vuokraa WeeGee-talon tiloja.⁹ WeeGeen tiloissa toimivat esimerkiksi Espoon modernin taiteen museo EMMA, Espoon kaupungin museo, Suomen Kellomuseo sekä Suomen Lelumuseo Hevosenkentä. Taiteen perusopetuksen oppilaitosten toiminta on opetustoimen alla. Kaikki taiteen perusopetuksen toimijat ovat yksityisiä toimijoita. Myös monia muita kulttuuripalveluita tuottavat yksityiset toimijat, joista osaa kaupunki avustaa.

Kuvio 1. Espoon kaupungin organisaatio.

⁹ Kaupungin omistuksessa on myös Tapiolan Kulttuuriauukion eteläreunalla sijaitseva Kiinteistö Oy Kulttuuriauukio. Osana Tapiolan kulttuurikeskuksen, Kulttuuriauukion ja niiden ympäristön arkkitehtuurikilpailua KOY Kulttuuriauukio - kiinteistöön haetaan suunnitelmaa Kulttuuriauukion elävöittämisestä ja elävän kaupunkitilan luomiseksi. (Espoon kaupunki 2018a.)

3 ESPOON KAUPUNGIN KULTTUURIPOLITIIKAN NYKYTILA

Kaupunki luo omaa kulttuuriprofiiliaan erilaisten valintojen kautta. Se, mitä asioita kaupungin kulttuuritoiminnassa painotetaan, vaikuttaa eri tavoin kulttuurin rooliin kaupungin kehityksessä.

Espoon kaupungin kulttuuripolitiikan nykytilaa ja painopistealueita tarkastellaan seuraavassa kolmen kysymyksen kautta: **Mitä tavoitteita kulttuuritoiminnalle asetetaan? Mihin kulttuurin rahoitus kohdistuu? Miten kulttuuripalvelut kohdistuvat erilaisille ryhmille ja alueille?** Kysymykset tarkentavat työpaperin yleisiä tutkimuskysymyksiä (ks. luku 1).

Työpaperin keskeisiä aineistoja ovat Espoon kaupungin strategia *Espoo-tarina*, kulttuuriohjelma *KulttuuriEspoo 2030* sekä kulttuuritoiminnan *kustannus- ja avustustiedot*.

Espoo-tarina ja KulttuuriEspoo2030 ohjaavat Espoon kaupungin valintoja ja siten kaupungin kulttuuriprofiilia ja lähtökohtia kulttuuritoiminnalle. Dokumenttien tarkastelumenetelmä on sisällönanalyysi, jonka kautta pyritään luomaan järjestelmällinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta aiheesta. Sisällönanalyysin keinoin tarkastellaan aineistossa ilmeneviä merkityksiä ja yhteyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Espoo-tarina ohjaa yleisesti kaupungin kehitystä ja suuntaa kaupungin toimintaa yhteisten tavoitteiden mukaisesti. Espoo-tarina valtuustokaudelle 2017–2021 hyväksyttiin valtuustossa 11.9.2017. Se sisältää kolme kaupungin keskeistä arvoa ja toimintaperiaatetta: asukas- ja asiakaslähtöisyyden, vastuullisen edelläkävijyyden sekä oikeudenmukaisuuden. Siitä johdetaan kaupungin talousarvio ja taloussuunnitelma sekä kunkin toimialan ja yksikön omat tarinat ja tavoitteet. (Espoon kaupunki 2018, Päätöksenteko.) Espoo-tarina perustuvat myös valtuustokauden päämäärät sekä poikkihallinnolliset kehitysohjelmat. (Ks. Liite 1.)

KulttuuriEspoo 2030 -ohjelma tarkoittaa kulttuurin ja taiteen näkökulmaa Espoo-tarinan toteuttamisessa: *“Espoo-tarina asettaa kaupunkitasoiset tavoitteet, ja KulttuuriEspoo 2030 määrittelee keinoja, joilla niihin voidaan poikkihallinnollisesti vastata.”* (KulttuuriEspoo 2030, 4.) KulttuuriEspoo 2030 -linjaukset hyväksyttiin valtuustossa 9.11.2015.

Tarkasteltavat kulttuuritoiminnan kustannus- ja avustustiedot perustuvat Espoon vuoden 2016 tilinpäätökseen. Ne on koottu osana Cuporen ja Suomen Kuntaliiton

Kulttuuripalvelujen toiminnan ja talouden vertailutiedosto -projektia (ks. Renko & Ruusuvirta 2018). Kustannustietoja on täydennetty tiedoilla Espoon kulttuurilautakunnan myöntämistä avustuksista.

Työpaperissa hyödynnetään lisäksi muuta keskeistä dokumenttiaineistoa kuten lautakuntien pöytäkirjoja. Aineistoa on täydennetty olemassa olevalla tietopohjalla, jota ovat koonneet esimerkiksi Espoon kaupunki, Tilastokeskus, Suomen Kuntaliitto ja kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. Valmis tietopohja kysymyksiin vastaamiseksi vaihtelee. Siten käsillä olevan työpaperin tavoitteena on myös osoittaa kohtia lisätiedon tarpeille ja tutkimuskysymysten tarkentamiselle.

3.1 Mitä tavoitteita kulttuuritoiminnalle asetetaan?

Seuraavaksi tarkastellaan, millaisia tavoitteita ja rooleja kulttuurille Espoo-tarinassa sekä KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa annetaan sekä millaisia ymmärryksiä kulttuurista nämä dokumentit sisältävät.

3.1.1 Espoo-tarina

Espoo-tarinassa taide tai kulttuuri kietoutuvat laajoihin kaupunki- ja yhteiskuntapoliittisiin sekä poikkialueellisiin tavoitteisiin. Suorat viittaukset taide- ja kulttuuritoimintaan ovat vähäisiä. Taide tai kulttuuri kytketään usein samaan yhteyteen muiden kaupungin toimialojen hallinnoimien sisältöjen kanssa (erimerkiksi koulutus, kestävä kehitys, palveluiden saavutettavuus, yritystoiminta). Suoraan kulttuurin hallinnoimiin sisältöihin keskittyviä kehityslinjauksia tehdään lähinnä strategian luvussa ”*Aktiiviset espoolaiset*”, jossa painotetaan taide- ja kulttuurilaitosten, harrastusmahdollisuuksien sekä kulttuuri-tapahtumien merkitystä kaupunkilaisille.

Espoo-tarinan teksteissä korostuu vahvasti asukkaiden osallisuus ja toiminta. Yksi kaupungin neljästä poikkialueellisesti kehitettävästä kehitysohjelmasta kantaa nimeä Osallistuva Espoo. Kulttuurilla nähdään merkitys sivistyksen, osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistäjänä. Kulttuuritoimintaan liittyen Espoo-tarinassa painotetaan esimerkiksi harrastustoiminnan mahdollistamista kaikille espoolaisille lapsille ja nuorille. Tarinassa tuodaan esiin myös taide- ja kulttuurilaitosten sekä kulttuuritapahtumien merkitystä kaupunkilaisille. Nämä kulttuuritoimijat nähdään tarinassa muun muassa kohtaamisen paikkoina. Strategisen kehittämisen kannalta tärkeinä kohteina mainitaan kirjastojen tarjoamat lähipalvelut sekä työväenopiston kurssitarjonta (Espoo-tarina, 4). Osallisuusnäkökulma ilmenee myös Espoo-tarinaa pohjaavissa valtuustokauden tavoitteissa, joissa pyritään muun muassa vahvistamaan lapsille ja nuorille suunnattua kulttuuri- ja liikuntapolkua (KULPS!) sekä osallistuvaa ja omaleimaista kaupunkikulttuuria kaikissa kaupunkikeskuksissa. Espoo-tarinassa korostuu myös vahva suuntaus toimintaan ja aktiivisuuteen. Tarinassa viitataan esimerkiksi aktiivisiin asukasjärjestöihin espoolaisen paikallistoiminnan rikkautena ja voimavarana (emt., 4).

Espoo-tarinaa päivitetään valtuustokausittain asetettavilla tavoitteilla ja päämäärillä, joille määritellään vuosittain kaupungin ja toimialojen tulostavoitteet ja niiden toteutumisen seurantaan sovitut mittarit. Valtuustokauden 2017–2021 sivistyksen ja

hyvinvoinnin alueelle lukeutuvista tavoitteista etenkin yksi koskee suoraan kulttuuritoimen hallinnoimia sisältöjä: *“Espoossa on omaleimaista ja laajaa kulttuuritarjontaa”* (Espoo-tarina, 7).

Monien muiden kaupunkien yleisstrategioiden tavoin kulttuurin roolit luovaan talouden liittyvissä asioissa sekä taiteen ja kulttuurin merkitys kaupungin elinvoimaisuuden ja kilpailukyvyen edistäjänä painottuvat myös Espoo-tarinassa. Espoo nähdään vetovoimaisena tapahtumakaupunkina, jota elävöittää aktiivinen kaupunkikulttuuri sekä rikas ja valtakunnallisesti laadukas kulttuuritarjonta. Taiteeseen ja kulttuuriin läheisesti linkittyvä käsite luovuus mainitaan Espoo-tarinassa kuitenkin vain kerran kohdassa, jossa viitataan kaupungin edelläkävijyyteen: *“Edelläkävijyys merkitsee ennakkoluulottomuutta ja luovuutta, avoimuutta, nykyisen kyseenalaistamista ja rohkeutta tehdä asioita uudella tavalla.”* (Espoo-tarina, 5.) Sen sijaan termiä innovatiivisuus käytetään useammin: taide ja kulttuuri nähdään innovaation lähteinä, jotka – yhdistettynä tieteen ja talouden näkökulmien kanssa – edistävät kaupungin kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta.

Espoo-tarinan elinvoiman, kilpailukyvyen ja työllisyyden kehittämiseen liittyvässä strategisessa päämäärässä viitataan Espooseen *“kansainvälisesti kiinnostavana ja vetovoimaisena osaamisen sekä tieteen, taiteen ja talouden innovaatioympäristönä”*. (Espoo-tarina, 8.) Näitä toimintoja koskeissa valtuustokauden tavoitteissa tai toimenpiteissä taidetta tai kulttuuria ei kuitenkaan suoraan mainita lainkaan. Sama tilanne toistuu strategian ympäristöä, rakentamista ja liikennettä koskeissa päämäärässä, tavoitteissa ja toimenpiteissä: päämääränä on kehittää Espoota taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäväksi, mutta tavoitteiden ja toimenpiteiden sisällössä ei ole suoria mainintoja kulttuuriin tai taiteeseen. Talouden, hallinnon ja johtamisen alueella päämäärä, tavoitteet ja toimenpiteet liittyvät pääsääntöisesti hyvin suoraan hallinnon tehostamiseen tekniseen järjestämiseen. Kulttuurin toimialan kannalta helpointa on löytää yhteistä pintaa viestinnässä, työtyytyväisyyden kehittämisessä sekä palvelutuotantojen kehittämisessä. Sen paremmin viestintää kuin työhyvinvointia koskeissa toimenpiteissä kulttuurin potentiaalia ei kuitenkaan mainita.

Espoo-tarinasta on mahdollista tunnistaa hyvin monenlaisia ymmärryksiä kulttuurista. Tarinan viittaukset kulttuurimaiseen, kulttuurisesti moninaiseen kaupunkiin, kulttuurisesti kestäväan kehitykseen sekä kokeilu- ja toimintakulttuuriin viittaavat laajempaan ymmärrykseen kulttuurista. Se, mitä kulttuurilla näissä tarkoitetaan, jää kuitenkin tarkemmin avaamatta tai määrittelemättä. Ne Espoo-tarinan kohdat, joissa kulttuuria tai kulttuuritoimintaa konkretisoidaan ja avataan, painottavat suppeaa ja taidelähtöistä kulttuurin määritelmää. Tarinassa viitataan esimerkiksi nimeltä eräisiin taide- ja kulttuurilaitoksiin ja kulttuuritapahtumiin: *“Espoolaisuus on elämää arjessa ja kohtaamisia mm. EMMAn näyttelyissä, Sinfoniettan ja Tapiolan kuoron konserteissa, April Jazzissa, huippu-urheilun ja kulttuurin tapahtumissa, otteluissa ja harrastuksissa”* (Espoo-tarina, 4). Toimivien tilojen saaminen Espoon teatterille mainitaan tärkeänä kehittämiskohdeena.

Poikkihallinnolliset kehitysohjelmat ovat eräs keino Espoo-tarinan toteuttamiseen. Ne ovat tällä hetkellä myös keskeinen väline yhteistyöhön kaupungin sisällä. Vuosina 2017–21 toteutettavaksi on sovittu neljä poikkihallinnollista kehitysohjelmaa: Hyvinvoiva Espoo, Kestävä Espoo, Innostava, elinvoimainen Espoo ja Osallistuva Espoo (ks. Liite 1).

Espoo-tarinan yhteydessä kehitysohjelmien sisällöt kuvataan niukasti muutamin rivein, ilman suoria viittauksia kulttuurisisältöihin tai kaupungin kulttuurin tulosityksikköön. Tasmällisemmät suunnitelmat, tavoitteet ja toimenpiteet kuvataan ohjelmakohtaisissa suunnitelmissa ja hyötytavoitteissa. Niissä mainitaan myös sisältöjä, jotka selvästi kytkeytyvät kulttuuritoimintaan, paljolti vastaavalla tavalla kuin edellä on kuvattu valtuustokauden strategisten tavoitteiden yhteydessä.

Kaiken kaikkiaan poikkihallinnollisten kehitysohjelmien ohjelmasuunnitelmissa kulttuurin toimiala tunnustetaan monin paikoin kaupungin sisäiseksi sidosryhmäksi, jonka kanssa tulisi tehdä yhteistyötä, mutta konkreettiset suunnitelmat yhteistyön toteuttamiseksi paljolti puuttuvat. Kulttuuri olisi mahdollista ottaa huomioon kaikkien kehitysohjelmien sisällöissä ja toiminnoissa (ohjelmakohtaiset hankkeet) selvästi nykyistä vahvemmin.

3.1.2 KulttuuriEspoo 2030 -ohjelma

”Espoo on luova ja rohkea kulttuurikaupunki, joka tukee kestävästä elämäntapaa. Eri sektoreiden välinen yhteistyö toimii ja kaupunki menestyy kokeilevalla ja uteliaalla asenteella. Kulttuuri ja taide ovat läsnä kaupungin hengessä, asukkaiden arjessa, fyysisessä kaupunkiympäristössä ja espoolaisessa identiteetissä.” (KulttuuriEspoo 2030.)

KulttuuriEspoo 2030 -ohjelma tarkoittaa Espoo-tarinan tavoitteita kulttuuritoiminnan näkökulmasta sekä hyödyntää kulttuurin ja taiteen näkökulmaa koko kaupungin tulevaisuuden linjaamisessa. Vahvana painotuksena on taiteen ja kulttuurin näkeminen kehitystekijänä. Ohjelman lähtökohtana on ajatus kulttuurista yhteiskunnan eri sektorirajat ylittävänä ja läpäisevänä, mikä vaikuttaa ohjelmassa asetettaviin linjauksiin kulttuurin roolista sektorirajat ylittävässä yhteistyössä. Linjausten mukaan kulttuurilla ja taiteella tulisi olla näkyvämpi rooli esimerkiksi kaupunkisuunnittelussa, rakentamisessa, oppimisessa, sosiaalipalveluissa ja terveydenhoidossa. KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa pyritään siten saamaan kulttuurin kehityspotentiaali sisään myös kaupungin muille toimialoille.

Ohjelma kuvaa *”kestävän ja innovatiivisen kaupungin tavoitteet”* (KulttuuriEspoo 2030, 11–12):

- Kulttuuri edistää saavutettavuutta ja turvallisuutta
- Kulttuuri auttaa osaamisen uusiutumisessa
- Kulttuuri on osa asukaslähtöistä kaupunkikehitystä
- Kulttuuri turvaa yhteiskuntarauhaa ja rakentaa yhteisöllisyyttä
- Kulttuuri rohkaisee yllätyksellisyyteen ja riskinottoon

Kunkin laajan tavoitekokonaisuuden lopussa listataan lyhyesti erilaisia tahoja, tavoitteita ja kehityskohteita, jotka kutakin ylätavoitetta erityisesti edistävät. Ohjelmassa (s. 16–19) asetetaan erikseen myös toimenpiteitä tulevaisuuden kulttuurikaupungin luomiseksi. Tavoitteiden ja toimenpiteiden yhteys toisiinsa jää kuitenkin ohueksi. Monet asiat esiintyvät strategiassa useaan kertaan eri paikoissa, välillä enemmän tavoitteina ja toisaalla toimenpiteinä. Tavoitteiden, toimenpiteiden ja vastuutahojen sekä niiden

suhteiden määrittely jää tarkentumatta. Resurssien kohdentamista tai resursointivastuita ei juuri mainita.

Espoo-tarinan tavoin myös KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa painotetaan vahvasti asukkaiden omaehtoista tekemistä. Ohjelmassa todetaan, että asukkaille pitäisi antaa mahdollisuus kokeiluihin ja kaupunkitilan luovaan käyttöön. Kaupungin tehtävänä nähdään omaehtoisen toiminnan mahdollistaminen ja siihen rohkaiseminen. Ohjelmassa keinoiksi esitetään esimerkiksi tilojen tarjoaminen ja avustustoiminta.

”Kaupunki kannustaa asukkaita luomaan osallistavia kaupunkikulttuuritapahtumia. Kaupunki mahdollistaa asukkaiden omaehtoista toimintaa ja edistää sitä esimerkiksi lupa-asioita helpottamalla ja tiloja tarjoamalla.” (KulttuuriEspoo 2030, 19)

Myös käyttäjälähtöisyys ja asukkaiden osallistaminen korostuvat KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa ja sen tavoitteissa. Ohjelman mukaan kulttuuripalveluilla halutaan vahvistaa muun muassa yhteisöön kuulumisen tunnetta ja osallistumista. Asukkaiden ottaminen mukaan dialogiin, kaupunkiympäristöjen kehittäminen asukaslähtöisesti sekä lasten ja nuorten mukaan ottaminen lähiympäristön suunnitteluun mainitaan ohjelman tavoitteina.

KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa esitellään kaupunkitutkija Charles Landryn jaottelua kaupungistumisen ja urbaanin kehityksen vaiheista. Nykypäivän kaupungeissa korostuvat Landryn mukaan monenlaiset aktiivisuuteen, osallistumiseen ja omaehtoiseen tekemiseen liittyvät teemat. Ihmiset siirtyvät palvelujen passiivisesta kuluttamisesta niiden aktiiviseen tekemiseen. Kaupunki 3.0. (kuten Landry kehitysvaihetta kuvaa) hyödyntää asukkaiden kollektiivista luovuutta kaupungin suunnittelussa, kannustaa yrittäjyyteen, etsii ja hyödyntää erilaisia osallisuuden keinoja ja kannustaa asukkaita aktiivisuuteen päätöksenteossa sekä luo kodin ja työpaikan välillä olevia niin sanottuja kolmansia tiloja, joissa ihmisillä on mahdollisuus omaehtoiseen toimintaan. (Landry 2015.) KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman tavoitteet ovat linjassa Kaupunki 3.0:n kuvauksen kanssa. Asukkaiden osallisuuden ja aktiivisuuden teemat ovatkin olennaisen tärkeitä Espoon kaltaiselle nopeasti kasvavalle ja moninaistuvalla kaupungille ja sen kulttuuritoiminnalle. Kansainvälisten kaupunkitutkijoiden malleihin tukeuduttaessa on kuitenkin myös vaarana oman kaupungin näkökulman ja toiminnan omaperäisyyden kadottaminen.

KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman määritelmä kulttuurista on laaja: ”*Kulttuuri on kommunikaatiota, kulttuuri on tapa elää ja käyttäytyä.*” Kulttuuria ja kulttuuriperintöä korostetaan kaupungin identiteetin keskeisinä osina, jotka tekevät kaupungista ”*tunnistettavan ja autenttisen*”. Ohjelmadokumentista on kuitenkin mahdollista löytää erilaisia ja toisistaan poikkeavia käsityksiä siitä, mitä kulttuurilla tarkoitetaan (vrt. Ruusuvirta & Saukko-nen 2009, 96). Tähän vaikuttaa etenkin se, että ohjelmassa painotetaan kulttuurin ja taiteen roolia laajasti koko kaupungin toiminnassa ja kehittämisessä. Kulttuurin erilaiset roolit esimerkiksi kaupungin vetovoimaisuuden edistämässä, yhteisöllisyyden rakentamisessa, yllätyksellisyyteen ja riskinottoon rohkaisemisessa, osaamisen uusiutumisen tai asukaslähtöisessä kaupunkikehityksessä pohjaavat erilaisiin ymmärryksiin kulttuurista.

Aikaisemmissa tutkimuksissa kulttuurin strategiateksteissä tunnistettu taiteen ja kulttuurin itseisarvon korostaminen on KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa vähäistä (vrt. Ruusuvirta & Saukkonen 2009, 198). Vaikka ohjelmassa todetaan, että ”*kulttuurin ja taiteen arvoa ei mitata sillä, mitä aineellista hyötyä kulttuurilla ja taiteella on, vaan ajatusleikillä siitä, millainen kaupunki Espoo olisi ilman kulttuuria*”, korostuvat ohjelmassa vahvasti kulttuurin välineelliset arvot ja roolit. Espoon kaupunginmuseota ja kaupunginkirjastoa lukuun ottamatta KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa ei esimerkiksi mainita nimeltä yhtäkään espoolaista taide- ja kulttuurilaitosta. Taustalla on ohjelman luonne ja pyrkimys kulttuurin aseman vahvistamiseen koko kaupungin toimintaa ja kehittämistä ajatellen.

KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman mukaan (s 14) Espoon organisaation tulee muuttua ja ”*sopeutua*”, jotta kulttuuria voitaisiin hyödyntää nykyistä laajemmin ja vaikuttavammin. Espoon organisaation ja sen toimintojen tulisi kehittyä, jotta ohjelman visioista tulisi todellisuutta. Tämä liittyy organisaatiomuutokseen ja -kehitykseen. Organisaatiomuutos voidaan määritellä laajaksi, rakenteelliseksi, koko organisaatiota koskevaksi toiminnalliseksi muutokseksi. Se koskettaa yleensä useampaa työntekijää, heidän työtehtäviään ja asemaansa tai jopa koko organisaatiota ja sen henkilöstöä. Organisaatiomuutokset edellyttävät monenlaista sopeutumista organisaation kaikilla tasoilla, ja ne vaikuttavat myös työyhteisöjen toimintaan. (Pahkin & Vesanto 2013, 4.) Keitä toimijoita toimenpideoiossa mainitaan suoraan ja vastuutetaan linjausten toteuttamisessa?

Asukkaita korostetaan KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa keskustelukumppaneina, tekijöinä, kokeilijoina ja palveluiden kehittäjinä (vrt. myös Kangas & al. 2018; Kuntalaki 22 §). Julkisen hallinnon tehtäväksi nähdään ensisijaisesti ohjaaminen, koordinoiminen ja edellytysten luominen. Varsinaiset vastuutukset jäävät ohjelmatekstissä vielä yksittäisiksi maininnoiksi ja toiveiksi yhteistyön tekemisestä. Osa kulttuurisektorin keskeisistä toimijoista jää kokonaan mainitsematta. Tähän vaikuttaa osaltaan ohjelmadokumentin tiivis muoto. On myös selvä, että toimijoilla voi olla rooli sellaistenkin tavoitteiden edistämässä, joiden alla heitä ei mainita. Kulttuuritoimijoille dokumenteissa asetettuja rooleja käsitellään tarkemmin selvityksen seuraavissa luvuissa.

KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman lähtökohtana on poikkihallinnollisuus: johdannossa kerrotaan ohjelman pyrkivän osaltaan edistämään Espoo-tarinassa asetettavia kaupunkitasoisia tavoitteita erilaisten poikkihallinnollisten keinojen avulla. Espoon kehittyminen innovatiiviseksi ja kestäväksi kulttuurikaupungiksi saavutetaan ylittämällä organisaatioiden väliset raja-aidat. KulttuuriEspoo2030 -ohjelmassa painotetaan poikkihallinnollisuuden tärkeyttä, verkostoja, vahvaa kumppanuutta ja yhteistyötä eri sektoreiden kanssa kulttuuripalvelujen tuottamisessa. Ohjelma painottaa, että vallitsevasta ”*sektori- ja siiloajattelusta*” olisi päästävä eroon. Lisäksi organisaatiomuutos ulotetaan myös kulttuurin kentälle perinteisiin ja institutionalisoituneisiin toimintamuotoihin, joita ”*olisi tarkasteltava rohkeasti uudessa valossa*”.

Poikkihallinnollisuutta korostetaan myös ohjelman osiossa, jossa määritellään keinoja KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman linjausten saavuttamiseen koko kaupunkiorganisaation tasolla. Ohjelmassa todetaan suoraan, että dokumenttia kirjoitettaessa sektori- ja siilo-mainen ajattelu olivat vielä kaikkein kunnianhimoisimpien poikkihallinnollisten visioiden toteuttamisen tiellä (KulttuuriEspoo 2030, 14). Tavoitteiden käytännön toteutuksen kannalta on myös ongelmallista, että varsinaiset toimenpiteet kulttuurin viemiseksi eri

toimialojen sisään puuttuvat monin paikoin ja silloinkin, kun niitä on hahmoteltu, vastuutahot jäävät epäselviksi.

Kaupungin kulttuurilautakunta (23.5.2017) raportoi KulttuuriEspoon toimenpiteistä erityisesti poikkihallinnollisuuden näkökulmasta keväällä 2017.¹⁰ Kulttuurilautakunnan pöytäkirjan mukaan yhteistyön taso ja toimenpiteiden konkreettisuus vaihtelevat hie-man toimialoittain, mutta yleisesti ottaen poikkihallinnollisuus on tämän raportoinnin aikaan vielä alkuvaiheessa: *”Sektorijattelu elää edelleen hyvin vahvana kaupungin organisaatioissa ja sitoutuminen yhteiseen tekemiseen on vasta heräämässä. Strategisten valintojen ja tavoitetilojen muuttuminen arjen tekemiseksi tarvitsee tuekseen vahvaa poliittista tahtotilaa.”* Kulttuuriyksikkö oli vuoden 2016 aikana vasta pyrkinyt keskustelemaan kaupungin eri toimialojen kanssa yhteistyön mahdollisuuksista.¹¹

Taulukossa 2 kuvataan kulttuurilautakunnan pöytäkirjan (23.5.2017) pohjalta konkreettisia toimenpiteitä ja toiminnan alueita, joita kulttuuriyksikkö toteutti muiden kaupungin toimialojen kanssa. Monissa tapauksissa toimenpiteet olivat vielä lähinnä toiveita tulevaisuudessa tehtävästä yhteistyöstä. Teknisen ja ympäristötoimen kanssa yhteistyö liittyi tilojen käyttöön, maankäytön suunnitteluun ja alueiden kehittämiseen sekä kulttuuriympäristöohjelmaan. Lisäksi mainitaan taiteen prosenttiperiaatteen toimintatapa. Pöytäkirjassa todetaan kulttuurin ja teknisen toimen välisestä yhteistyöstä tilojen suhteen seuraavaa:

Kaupungin tilojen yhteiskäyttöä on lisätty (esim. Haukilahden päiväkotia ja kirjasto). Kulttuurin tulosityksikkö ja tekninen toimi ovat yhdessä tukeneet väliaikaisten toimijoiden ja tapahtumien syntymistä rohkeilla tilakokeiluilla (Keran väliaika). Keran alueesta ollaan yhteistyöllä teknisen toimen ja konserniesikunnan kanssa luomassa espoolaisen kiertotalouden keskittymää.

Kulttuurin tulosityksikön ja sosiaali- ja terveystoimen yhteistyön pohjaksi tuodaan esiin esimerkiksi sosiaali- ja terveystoimen linjaus *”nostaa omassa visiossaan palvelujen laadun ja turvallisuuden eurojen ja suoritteiden rinnalle”* (Kulttuurilautakunta 23.5.2018). Kulttuurin roolia sosiaali- ja terveystoimessa perustellaan hyvinvoinnilla, ja erityisesti sosiaalitoimen yhteydessä kulttuurin saavutettavuuden parantamisella, minkä nähdään puolestaan ehkäisevän syrjäytymistä: *”Kulttuurilla on tutkitusti paljon hyvinvointia edistäviä vaikutuksia ja yhdessä sosiaalitoimen kanssa kulttuuri saadaan osaksi myös niiden ihmisten arkea, jotka muuten saattaisivat olla syrjäytymisvaarassa yhteiskunnasta”*.

Kaupungin toimialoista sivistystoimi on kulttuurin yhteistyötahona läheisin, onhan kulttuuriyksikkö osa sivistystointia kaupungin organisaatorakenteessa. Puhutaan siis yhteistyöstä toimialan eri osa-alueiden kesken. Dokumentti kuvaa, miten kulttuuripalvelut

---

¹⁰ Raportoinnissa avattiin sitä, missä vaiheessa kulttuuriohjelman poikkihallinnollisten toimenpiteiden edistämisessä oltiin keväällä 2017 kaupungin hallinnollisessa organisaatiossa. Käytännössä tarkoitettiin siis vuoden 2016 aikana toteutettuja toimenpiteitä. Kulttuuriyksikössä käynnistettiin tuolloin erilaisia KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman mukaisia ”strategisia avauksia kaupunkitasoisten poikkisektoraalisten toimintatapojen selvittämiseksi.” (Kulttuurilautakunta 23.5.2017, 2.)

¹¹ Kulttuuria ja poikkihallinnollista yhteistyötä vuonna 2018 tarkastellaan EspooCult-tietokortissa: EspooCult-tietokortti 2. Kulttuuri ja poikkihallinnollinen yhteistyö.

sekä liikuntapalvelut voivat olla opetus- ja varhaiskasvatuksen ohella luomassa Espoosta sivistyskaupunkia (Kulttuurilautakunta 23.5.2018).

Konsernihallinnon kanssa tehtävän yhteistyön kuvaus jää kaikkein epämääräisimmäksi. Pöytäkirjassa kuvataan Espoon omaleimaisuutta ja elinvoimaisuutta sekä kestävästä kehitystä, joiden suhteen kulttuurin roolia eritellään lyhyesti. Varsinaisesti tässä osiossa ei kuvata niinkään poikkihallinnollista yhteistyötä vaan listataan, miten kulttuurin toimiala on ollut mukana edistämässä konsernihallinnon tavoitteista elinvoimaisuutta ja kestävästä kehitystä. Yhteistyö elinkeinoelämän ja kulttuurin välillä jää tässä kuvauksessa vision tasolle. Toisen toimenpiteen lopussa tuodaan kulttuurin ja elinkeinoelämän yhteistyön hyödyllisyyden perusteluksi ministeriötason linjauksia luovasta taloudesta. (Kulttuurilautakunta 23.5.2018.)

Taulukko 2. Kulttuurin ja muiden toimialojen yhteistyön kohdealueita. Lähde: kulttuurilautakunnan pöytäkirja 23.5.2017.

Toimiala	Mainitut tavoitteet ja toimenpiteet
Tekninen ja ympäristötoimi	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Taiteen prosenttiperiaatteen toimintatapa ja taiteen hyödyntäminen rakentamisessa.</i> • <i>Maankäytön suunnittelu ja alueiden kehittäminen asukkaat osallistamalla (kulttuurilautakunnan tukemat asukas- ja kaupunginosayhdistykset + asukasfoorumit).</i> • <i>Tilojen yhteiskäyttö ja väliaikaisten toimijoiden ja tapahtumien synnyttäminen tilakokeiluilla.</i> • <i>Kulttuuriympäristöohjelma.</i>
Sosiaali- ja terveystoimi	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Kulttuurineuvolatoiminta.</i> • <i>Kulttuuriketju (ikäihmisille hoitolaitoksiin).</i> • <i>Kulttuurikaveri.</i> • <i>Kaiku-kortti.</i> • <i>Taiteen prosenttiperiaate sote-sektorilla.</i>
Sivistystoimi	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Uudet oppimisympäristöt, kulttuuri uuden oppimisessa apuna.</i> • <i>KULPS!-kulttuuri- ja liikuntapolku.</i> • <i>Culture for Regions and Cities -hanke.</i> • <i>Palvelutori Isossa Omenassa.</i> • <i>Tapahtumat liikuntatoimen kanssa.</i>
Konsernihallinto	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus.</i> • <i>Näyttelykeskus WeeGee & design (elinkeinoelämän ja kulttuurin yhteistyö)</i>

3.2 Mihin kulttuurin rahoitus kohdistuu?

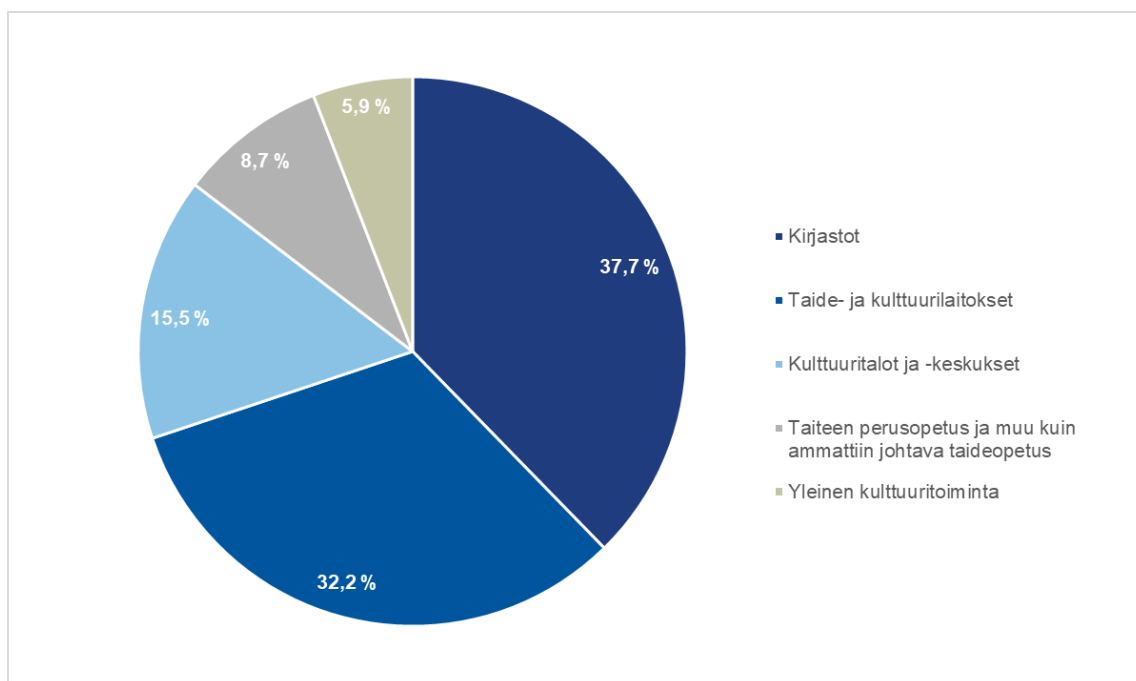
Seuraavaksi tarkastellaan lyhyesti sitä, mihin Espoon kaupungin rahoitus kulttuuritoiminnalle kohdistuu ja minkä tyyppistä toimintaa rahoituksen kautta tuetaan. Tarkastelun kohteena on Espoon kaupungin kulttuuritoiminnan kustannusten jakautuminen kulttuuritoiminnan osa-alueittain sekä tila- ja vuokratkustannusten osuus kulttuurin kokonaisrahoituksesta.

3.2.1 Kustannusten jakautuminen toiminnan osa-alueittain

Kuvio 2 esittelee Espoon kaupungin kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannusten¹² jakautumisen vuonna 2016 kuuden osa-alueen kesken: kirjasto, taide- ja kulttuurilaitokset, kulttuuritalot ja kulttuurikeskukset, taiteen perusopetus ja taideoppilaitosten muu kuin ammattiin johtava opetus sekä yleinen kulttuuritoiminta. Tiedot kerättiin osana Cuporen ja Suomen Kuntaliiton Kulttuuripalvelujen toiminnan ja talouden vertailutiedosto -projektia (ks. Renko & Ruusuvirta 2018.)

Enemmistö kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannuksista Espoossa vuonna 2016 kohdistui kirjaston sekä taide- ja kulttuurilaitosten osa-alueille.

Kuvio 2. Kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannukset osa-alueittain Espoossa vuonna 2016, %.
Lähde: Renko & Ruusuvirta 2018.

Kirjastojen kustannukset muodostivat suurimman osuuden, 37,5 prosenttia Espoon kaupungin kulttuurin nettokäyttökustannuksista vuonna 2016. Espoossa julkisen kirjastolaitoksen historia ulottuu 1860-luvulle. Vuonna 2017 Espoon kaupunki ylläpiti 16 aluekirjastoa ja 2 kirjastoautoa.

Kirjastoilla on vahva osallisuuden ja osallistumisen päämäärä toiminnassaan. Ne ovat esimerkiksi tärkeitä kulttuurin lähipalveluita. Espoo-tarinassa (s. 4) kirjastoihin viitataan kuntalaisten olohuoneina ja korostetaan, että kaikissa kaupunkikeskuksissa tulisi olla arvostetut kirjastot. KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa kirjastoilla nähdään rooli toisaalta

¹² Nettokäyttökustannukset saadaan, kun käyttökustannuksista vähennetään käyttötuotot (ks. Renko & Ruusuvirta 2018, 16).

oppimisympäristöinä ja osaamisen uusiutumisessa, toisaalta asukkaiden kohtaamisen ja omaehtoisen toiminnan paikkoina. Espoon kaupungin panostus kirjastotoimintaan näkyy muun muassa Espoon palkitsemisessa vuoden 2018 kirjastokunnaksi.¹³ Voittajan valinnassa arvioitiin yhteistyötä, uusia toimintatapoja, kuntalaisten kuulemista sekä erikäisten ja taustaisten käyttäjien palvelemista kunnan kirjastoissa.

Noin kolmannes (32,2 %) kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannuksista Espoossa kohdistui vuonna 2016 ammattimaisille *taide- ja kulttuurilaitoksille*¹⁴ (Kuvio 2). Laitoksille kohdistuneet nettokäyttökustannukset olivat yhteensä noin 18,2 miljoonaa euroa. Kustannuksista 58 prosenttia kohdistui museotoimintaan. Taidemuseo EMMA muodosti noin kolmanneksen (32 %) kaikista museoiden kustannuksista. Teatteritoimintaan ja orkesterin toimintaan kohdistui molempiin noin 21 prosenttia kustannuksista. Rahoituksen kohdentuminen eri taiteen ja kulttuurin aloille kertoo yhden näkökulman kulttuuripolitiikkaan ja tehtyihin valintoihin.

Vakiintuneet taide- ja kulttuuri-instituutiot muodostavat suomalaisen taiteen ja kulttuurin kentän perustan. Hyvinvointivaltion rakentamisen kaudella 1960- ja 1970-luvuilla luotiin maanlaajuinen teatteri-, orkesteri ja museoverkosto, joista monet ovat kuntien ylläpitämiä ja/tai tukemia. Taide- ja kulttuuri-instituutiot ovat tärkeitä ammattimaisen taide- ja kulttuuritoiminnan toteuttajia sekä toiminnan jatkuvuuden ja palvelujen saataavuuden turvaajia. Espoon kaupungin museo perustettiin vuonna 1958. Monia taide- ja kulttuurilaitoksia on perustettu Espooseen suhteellisen myöhään: esimerkiksi Espoon kaupunginorkesteri perustettiin vuonna 1987 ja Espoon Kaupunginteatteri vuonna 1988. Espoon modernin taiteen museo EMMA avattiin vuonna 2006.

Espoossa kunnallisia taide- ja kulttuurilaitoksia ovat kaupungin museo ja kaupunginorkesteri Tapiola Sinfonietta. Tämän lisäksi kaupunki jakaa toiminta-avustuksia useille ammattimaisille taide- ja kulttuurilaitoksille ”*mahdollistamaan vakiintuneiden taide- ja kulttuurilaitosten toimintaa*”. Vuonna 2016 Espoon kaupungin tukemia museotoimijoita olivat Espoon modernin taiteen museo EMMA, Helinä Rautavaaran museo, Suomen Kellomuseo, Gallen-Kallelan museo sekä Lelumuseo Hevosenkentä. Kaupungin tukemia teatteritoimijoita olivat Espoon kaupunginteatteri, Teatteri Hevosenkentä, Unga Teatern, TotemTeatteri sekä Tanssiteatteri Glims & Gloms. Lisäksi Espoon kaupunki tukee Suomen Kansallisoopperaa kävijämäärien mukaisessa suhteessa yhdessä Helsingin, Vantaan ja Kauniaisten kanssa.

Espoo-tarinassa taide- ja kulttuurilaitokset mainitaan kulttuuritapahtumien ohella kohtaamisen paikkoina. KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa taiteen ja kulttuurin lippulaivat nähdään merkittävänä imagotekijänä. Ohjelmassa ei kuitenkaan tarkemmin määritellä sitä, mitkä toimijat tai toiminnot katsotaan lippulaivoiksi. Taidelaitosten roolina nähdään myös rohkaisu yllätyksellisyyteen ja riskinottoon. Yksittäisistä toimijoista ohjelmassa korostetaan Espoon kaupungin museon asiantuntijaroolia ja aktiivista

---

¹³ Vuoden kirjastokunta -palkinto jaettiin vuonna 2018 ensimmäistä kertaa. Kunnalle ja sen kirjastotoiminnalle myönnettävää palkintoa tavoitteli 56 kuntaa. Kilpailun järjesti Suomen Kuntaliitto.

¹⁴ Taide- ja kulttuurilaitokset määriteltiin selvityksessä tarkoittamaan museota, teatteria tai orkesteria, joka saa lakisääteistä valtionosuutta tai harkinnanvaraista valtion toiminta-avustusta tai joka on muuten ammattimainen toimija museo- tai orkesteritoiminnan tai näyttämötaiteen alalla (Renko & Ruusuvirta 2018, 15).

osallistumista kaava-, korjaus- ja rakentamisasioiden valmisteluun. Kokonaisuudessaan vakiintuneita ja ammattimaisia taide- ja kulttuuri-instituutioita mainitaan KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa kuitenkin vain vähän ja niihin viitataan yleisesti termeillä taidelaitokset, taiteen ja kulttuurin lippulaivat tai museot, teatterit, orkesterit.

Kulttuuritalojen ja kulttuurikeskusten kustannukset muodostivat 15,5 prosenttia Espoon kaupungin kulttuuritoiminnan nettokustannuksista vuonna 2016. Kaupungin ylläpitämiä kulttuuritaloja ovat Espoon kulttuurikeskus, Näyttelykeskus WeeGee, Sellosali, Karatalo, Kannusali, Vindängen sekä Lasten kulttuurikeskus Aurora. Kulttuuritaloja ei suoraan mainita Espoo-tarinassa tai KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa. Niillä on kuitenkin merkittävä asema kulttuuripalvelujen toteuttamisessa kaupungin eri alueilla sekä varsinkin KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa korostettuun tilojen avoimuuteen liittyen. Ohjelmassa kulttuuritiloilla ja tapahtumilla nähdään tärkeä rooli uusien urbaaneiden kaupunkiympäristöjen kehittämisessä. Kulttuuritaloissa toimii useita vakiintuneita ja ammattimaisia taide- ja kulttuuritoimijoita. Kulttuuritalot ja -keskukset ovat kohtaamisen tiloja, jotka mahdollistavat monenlaista kulttuuritoimintaa ja kulttuurin harrastamista.

Taiteen perusopetus muodosti noin yhdeksän prosenttia kaikista kulttuuritoiminnan kustannuksista Espoossa vuonna 2016. Espoossa kaikki taiteen perusopetuksen toimijat ovat yksityisiä, joista osaa kaupunki avustaa. Taiteen perusopetus on tavoitteellista tasolta toiselle etenevää, ensisijaisesti lapsille ja nuorille annettavaa opetusta. Taiteen perusopetuksen kautta toteutetaan muun muassa Espoo-tarinassa korostettua lasten ja nuorten mahdollisuutta harrastuksiin. KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa taiteen perusopetuksella nähdään rooli etenkin osaamisen uusiutumisessa. Lisäksi korostetaan tarvetta turvata taiteen perusopetuksen opetustilojen tulevaisuus kouluissa lähellä oppilaita.

Espoossa taiteen perusopetusta antaa 16 yksityistä oppilaitosta, joista 15 on suomenkielisiä ja yksi ruotsinkielinen (Espoon kaupunki 15.12.2017; Espoon kaupunki 2018, Taiteen perusopetus.). Suomenkielisistä oppilaitoksista toiminta-avustusta vuodelle 2018 haki opetus- ja varhaiskasvatuslautakunnalta 11 ja sai yhdeksän. (Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta 13.12.2017). Ruotsinkielinen oppilaitos haki ja sai vuodelle 2018 avustusta Svenska rum -lautakunnalta (Svenska Rum -lautakunta 14.12.2017). Yhteensä lautakunnat myönsivät lakisääteisen valtionavun piirissä oleville oppilaitoksille noin 4,7 miljoonaa euroa ja muille oppilaitoksille noin 350 000 euroa.

Yleisen kulttuuritoiminnan kustannukset olivat noin kuusi prosenttia Espoon kulttuuritoiminnan kustannuksista vuonna 2016 (Kuvio 2.). Yleisen kulttuuritoiminnan kustannusten alla ovat muun muassa toiminta- ja kohdeavustukset kulttuuri-, taide- ja kotiseutuyhdistyksille ja yksittäisille toimijoille sekä monet Kulttuuria kaikille -palvelut. Yleisessä kulttuuritoiminnassa järjestetään myös erilaisia kaupunkitapahtumia sekä alueellista lähikulttuuritoimintaa. KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa yleisen kulttuuritoiminnan alla tapahtuvilla toiminnoilla on vahva rooli kaikissa ohjelmaan kirjattujen ylätasen tavoitteiden edistämässä. Esimerkiksi kulttuuria kaikille -palvelut on mainittu yhtenä kulttuuri edistää saavutettavuutta ja turvallisuutta -tavoitteen edistäjinä. KULPS! – kulttuuri- ja liikuntapolku liittyy muun muassa osaamisen edistämiseen. Ison Omenan palvelutorin kautta tavoitellaan asukaslähtöistä kaupunkikehitystä, monipuolisen asukastoiminnan

tukemisella puolestaan turvataan yhteiskuntarauhaa ja rakennetaan yhteisöllisyyttä. Asukastoiminnan kautta pyritään myös rohkaisemaan yllätyksellisyyteen ja riskinottoon.

Espoo-tarinan mukaan Espoon parhaat voimavarat ovat asukkaat, yhteisöt ja yritykset. Kaupungin ulkopuoliset yhteisöt nähdään tärkeinä palvelujen tuottajina. Myös KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa todetaan, että suuren osan Espoon kulttuuripalveluista järjestävät kumppaniyhteisöt. KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman mukaisesti monia kulttuuripalveluja Espoossa järjestävät yksityiset, pääasiassa kolmanteen sektoriin kuuluvat yhdistys- tai säätiömuotoiset, toimijat. Kaupunki tukee toimijoita pääosin avustamalla. Vuonna 2016 Espoon kaupungin kulttuuritoiminnan nettokustannuksista 70 prosenttia kohdistui kunnalliseen toimintaan ja 30 prosenttia yksityisille toimijoille suuntautuviin avustuksiin tai avustusluonteisiin eriin.¹⁵

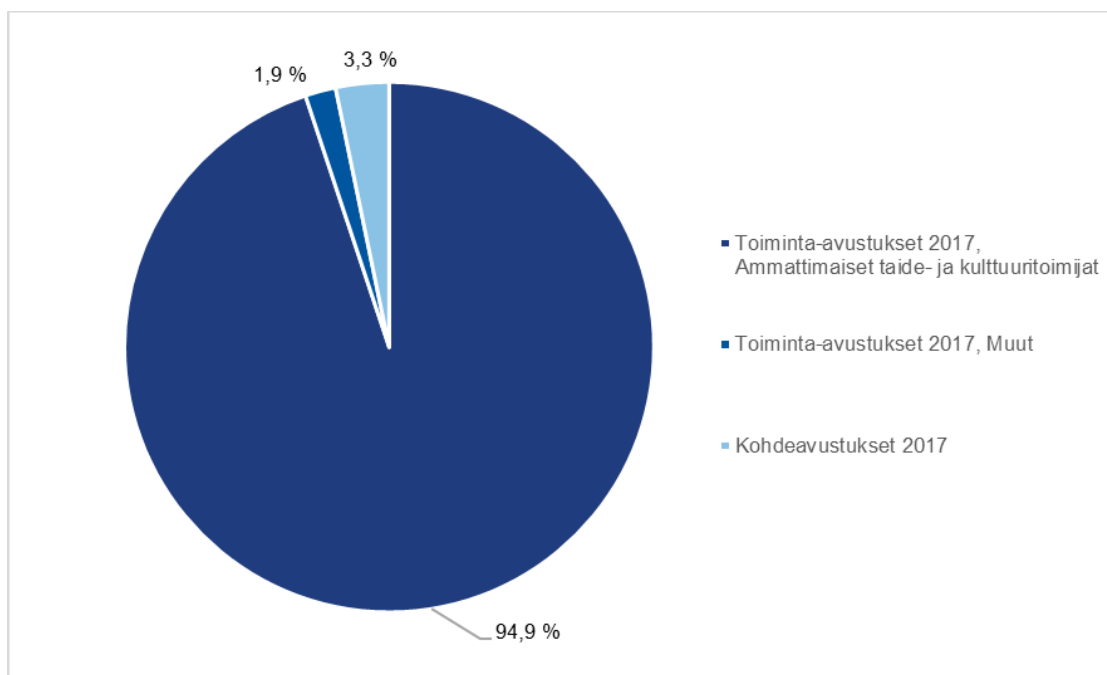
3.2.2 Avustukset

Kulttuurilautakunta jakaa toiminta-avustuksia ja kohdeavustuksia (Kuvio 3). Toiminta-avustukset kohdennetaan ammattimaisille taide- ja kulttuurilaitoksille, kulttuuriyhdistyksille sekä kotiseutuyhdistyksille. Kohdeavustukset ovat puolestaan lähikulttuuriavustuksia, taideapurahoja, kehittämisavustuksia, matka-avustuksia sekä avustuksia taideharrastamisen käynnistämiseen ja kehittämiseen. Kohdeavustuksilla *”pyritään muun muassa toteuttamaan erilaisia festivaaleja ja muita taidetapahtumia, järjestämään asukkaiden osallisuutta lisääviä kulttuuritapahtumia ja tukemaan taiteilijoiden työskentelyä.”* Vuonna 2018 kohdeavustusta oli mahdollista hakea myös taideharrastamisen käynnistämiseen ja kehittämiseen. (Espoon kaupunki 2018, Avustukset.)

---

¹⁵ Kulttuuritoiminnan kustannuksia suurimmissa kaupungeissa kartoittaneessa selvityksessä avustusten osuus kulttuurin kustannuksista vaihteli vajaasta kahdesta prosentista noin 40 prosenttiin vuonna 2016 (Renko & Ruusuvirta 2018, 30–31).

Kuvio 3. Espoon kaupungin kulttuurilautakunnan myöntämät toiminta- ja kohdeavustukset vuonna 2017. Lähde: Espoon kaupungin kulttuurilautakunnan avustuspäätökset.

Vuonna 2017 suurin osa kulttuurilautakunnan avustuksista kohdistettiin toiminta-avustuksena ammattimaisille taide- ja kulttuurilaitoksille: noin 10,4 miljoonan euron toiminta-avustussumma (sisältäen vuokratuet) muodosti noin 95 prosenttia kaikista kulttuurilautakunnan jakamista avustuksista (Kuvio 3). Vuonna 2017 toiminta-avustusta sai 17 ammattimaista taide- ja kulttuuritoimijaa. Valtaosa avustussummasta kohdistui Espoon kaupunkikonserniin kuuluville Espoon taidemuseosäätiölle (EMMA) ja Espoon Kaupunginteatterisäätiölle, joiden osuus ammattimaisten taide- ja kulttuuritoimijoiden toiminta-avustusten summasta oli lähes 70 prosenttia.

Ammattimaisille taide- ja kulttuurilaitoksille myönnettyistä toiminta-avustuksista yli puolet (54 %) kohdistui kuvataiteen tukemiseen. Tämä johtuu etenkin Espoon modernin taiteen museon EMMAn avustuksesta, joka sisältää sekä varsinaista toiminta-avustusta että kaupungin sisäistä vuokratukea. Teatterin, tanssin ja sirkuksen toimijoiden avustukset muodostivat toiminta-avustuksista neljänneksen (25 %), kulttuurihistoriallinen ja erikoismuseotoiminta 11 prosenttia ja musiikkitoiminta noin seitsemän prosenttia. Elokuvatuotoihin kohdistui kaksi prosenttia toiminta-avustuksista. Muiden taiteen- ja kulttuuritoiminnan alojen (kotiseututyö ja kansanperinne; kirjallisuus; käsityö; valokuvaus; kulttuurinen moninaisuus) toiminta-avustukset muodostivat 0,01–0,5 prosenttia kaikista toiminta-avustuksista. (Espoon kaupunki 2018b.)

Toiminta-avustusten kautta mahdollistetaan myös taide- ja kulttuuriyhdistysten toimintaa sekä kotiseututyötä. Taide- ja kulttuuriyhdistyksille sekä kotiseutuyhdistyksille myönnetty toiminta-avustukset olivat vuonna 2017 yhteensä noin 200 000 euroa ja ne muodostivat noin kaksi prosenttia kaikista kulttuurilautakunnan myöntämistä avustuksista. Vuonna 2017 toiminta-avustuksia sai 52 taide- ja kulttuuriyhdistystä sekä 38

kotiseutuyhdistystä. Valtaosa toiminta-avustusta saaneista taide- ja kulttuuriyhdistyksistä oli saanut kaupungin avustusta myös aiemmin.

Kohdeavustusten osuus kaikista kulttuurilautakunnan myöntämistä avustuksista oli noin kolme prosenttia. Kohdeavustuksina myönnettäviä lähikulttuuriavustuksia sai vuonna 2017 kaikkiaan 99 toimijaa, kehittämisavustuksia seitsemän toimijaa, kansainvälistä matka-avustusta 17 toimijaa ja taideapurahoja 15 toimijaa. Kaupunki tukee kulttuuriyhdistysten toimintaa myös muilla tavoin kuin rahallisesti, esimerkiksi neuvonnan ja tilaisuuksien kautta.

Taiteilijoita ei suoraan mainita Espoo-tarinassa tai KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa. Kaupunki tukee taiteilijoita esimerkiksi kohdeapurahoihin sisältyvien taideapurahojen kautta. Taideapurahojen osuus kohdeapurahojen noin 348 000 euron kokonaissummasta oli noin viisi prosenttia. Taideapurahat on kohdistettu erityisesti espoolaisille ammattitaiteilijoille taiteelliseen työskentelyyn. Kohdeavustusten lisäksi Espoon kaupunki myöntää erillistä ammattitaiteilijan työskentelyapurahaa espoolaiselle ammattitaiteilijalle alasta riippumatta. Työskentelyapuraha (1 692,45 €/kk vuodelle 2018) myönnetään kalenterivuodeksi yhdelle espoolaiselle taiteilijalle. Vuonna 2018 työskentelyapurahan sai tekstiilitaiteilija Greta Muuria. (Kulttuurilautakunta 12.12.2017.)

Espoossa asuvista ja/tai työskentelevistä taiteilijoista ei ole kattavia tilastoja. Näkökulmia taiteilijoihin Espoossa voi tarkastella esimerkiksi taiteilijajärjestöjen, koulutustilastojen ja avustustoiminnan kautta. Paikallisista toimijoista esimerkiksi Espoon kirjailijoihin kuuluu 70 jäsentä, Espoon Kuvataiteilijoihin noin 130 jäsentä ja Espoon Taiteilijakiltaan noin 40 jäsentä taiteilijaa. Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot -tilaston mukaan Espoossa oli vuonna 2017 noin 1 000 taidealojen opiskelijaa.¹⁶ Vuonna 2017 Taiteen edistämiskeskusten apurahoja ja avustuksia haki Espoosta kaikkiaan 211 yksilöhakijaa (mukaan lukien työryhmät) ja 33 yhteisöhakijaa. Apurahaa tai -avustusta sai näistä noin kolmannes (32 %).

Taiteen perusopetuksen suomenkielisten oppilaitosten toiminta-avustuksista päättää opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta ja ruotsinkielisten oppilaitosten Svenska rum -lautakunta. Toiminta-avustuksia myönnetään kahdessa eri avustusmuodossa: 1. säännölliset toiminta-avustukset lakisääteisen valtiosuuden piirissä oleville taiteen perusopetuksen oppilaitoksille sekä 2. toiminta-avustukset muille taiteen perusopetuksen oppilaitoksille. (Espoon kaupunki 2018, Taiteen perusopetus). Toiminta-avustusten tavoitteena on luoda edellytyksiä taiteen perusopetustarjonnalle ja tukea kaupungin strategisia linjauksia (Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta 22.10.2014). Vuonna 2017 kaupungin tuki kattoi Espoon taiteen perusopetuksen oppilaitosten tuloista yhteensä noin neljäsosan (24 %) (Salmenoja 2018, 45).

Useimmat avustusta vuonna 2018 saaneista taiteen perusopetuksen toimijoista tarjoavat opetusta musiikin alalla. Lähes puolet (49 %) taiteen perusopetuksen oppilaista opiskeli musiikkia. Esittävien taiteiden (tanssi, sirkus, teatteri) oppilaita oli 36 prosenttia,

---

¹⁶ Taidealoihin luetaan taidealojen yleiset koulutusohjelmat; audiovisuaaliset tekniikat ja media; muoti, sisustus suunnittelu ja teollinen muotoilu; kuvataiteet; käsityöalat; musiikki ja esittävät taiteet sekä taidealan monialaiset koulutusohjelmat. (SVT: Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot)

joista valtaosa opiskeli tanssia. Visuaalisia taiteita, lähinnä kuvataiteita, opiskeli 15 prosenttia oppilaista. (Salmenoja 2018, 11.)

3.2.3 Tila- ja kiinteistökustannukset

Resurssien kohdentamisessa tasapainotellaan tilojen ja toiminnan välillä. Se, miten resursseja kohdennetaan, vaikuttaa myös kulttuurin rooliin kaupunkikehityksessä. Resurssien kohdentaminen tiloihin, rakennuksiin ja välineisiin korostaa kulttuuritoiminnan puitteita ja infrastruktuuria, toiminnan ja tekemisen resursoiminen taas sisältöjä. (Vrt. Matarasso & Landry 1999, 54–55.) Sekä toimivat tilat että hyvin suunniteltu toiminta ovat tärkeitä lähtökohtia kulttuuripalvelujen toteutumiselle. Ilman olemassa olevia tiloja olisi vaikea ylläpitää esimerkiksi kirjastoja, museoita, teattereita tai orkestereita. Tilat ovat toimintaa varten. Parhaimmillaan tilat tukevat toimintaa tarjoamalla sille oikeanlaiset ja tarkoituksenmukaiset puitteet. Huonoimmillaan tilat seisovat suuren osan ajasta tyhjillään ja käyttämättöminä.

Kaupungin sisällä kysymys on myös kulttuuripoliittisesta vallasta. Useissa kaupungeissa tiloja hallitsee tilayksikkö tai vastaava, jolloin päätöksenteko kulttuurin tiloista tapahtuu varsinaisen kulttuurin hallinnonalan ulkopuolella. Kulttuuritoimijat maksavat käyttämis­tään tiloista sisäistä vuokraa. Sisäisillä vuokrilla pyritään lisäämään kustannustietoisuutta ja tilojen tehokasta käyttöä sekä ohjaamaan resursseja tilojen ylläpitoon ja korjaukseen. Sisäisten erien käyttö saattaa kuitenkin myös aiheuttaa virhepäätelmän, että kunnan rahoitus itse palveluun olisi lisääntynyt, vaikka lisäys olisikin kohdentunut ydintehtävän sijaan sisäisiin palveluihin ja niiden kohonneisiin hintoihin. (Ks. esim. Rajala & al. 2008, 111–119, Ruusuvirta & Saukkonen 2014, 66.) Kaupungeissa tilat ovat myös näkyvää omaisuutta. Tämän vuoksi tilojen ja infrastruktuurin tukeminen usein korostuu, sillä se tekee resursoinnin helpommin näkyväksi. Tämä voi tehdä tiloista esimerkiksi poliitikoille houkuttelevan kohteen profiloitua jonkun asian edistäjänä. (Matarasso & Landry 1999, 54–55.) Taloudellisesti vaikeina aikoina on usein helpompaa leikata toiminnasta kuin tiloista.

Tiloihin liittyviä yleisiä tavoitteita ovat Espoo-tarinassa (s. 9) tilakustannusten laskeminen sekä tilojen käyttö- ja täyttöasteiden parantuminen. Tilaresurssien verkostomaiseen hyödyntämiseen pyritään digitalisaation tarjoamien mahdollisuuksien kautta. Konkreettisia kulttuuritiloihin liittyviä tavoitteita ovat Espoon teatterin toimivat tilat sekä arvostettujen kirjastojen saaminen kaikkiin kaupunkikeskuksiin. (Espoo-tarina, 4.) Kulttuuritoimintaan linkittyy myös koulutilojen kunnostus. Espoossa on panostettu vahvasti siihen, että kouluilla ja päiväkodeilla on terveet ja toimivat tilat. Osa koulutiloista on iltaisin myös kulttuuritoiminnan käytössä.

KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa tilat ja toiminta limittyvät vahvasti toisiinsa. Ohjelmassa todetaan, että julkisen toimijan tehtävänä on luoda edellytyksiä kulttuuritoiminnalle. Yksi tapa tähän on tarjota tiloja toimijoiden käyttöön. Kirjastoilla on vahva asema asukkaiden kohtaamispaikkoina ja omaehtoisen toiminnan tiloina. Kulttuurin kautta on mahdollista luoda tunne tilojen avoimuudesta kaikille. Kulttuuritiloilla on tärkeä rooli urbaanien kaupunkiympäristöjen kehittämisessä (KulttuuriEspoo 2030, 12). Tiloihin

liittyy kysymys kulttuuriympäristöstä, joka Espoossa käsittää muun muassa useita kartanoita ja muita historiallisia rakennuksia. Keskeisenä tavoitteena ohjelmassa on tilojen laajempi yhteiskäyttö. Näin tavoitellaan kaupunkikeskusten elävöittämistä ja kestävää elämäntapaa (emt., 16). Lisäksi halutaan turvata taiteen perusopetuksen opetustilojen tulevaisuus kouluissa lähellä oppilaita.

Espoossa kaupunki omistaa ja hallinnoi useita kulttuuritoiminnan käytössä olevia tiloja. Tilapalvelut-liikelaitos huolehtii Espoon kaupungin toimitilojen ja rakennusten hankkimisesta ja ylläpidosta. Tiloja käyttävät sekä kaupungin omat kulttuuritoimijat että kaupungin avustamat kulttuuritoimijat. Kulttuuritoimintaa toteutuu esimerkiksi lukuisissa kartanoissa ja muissa historiallisissa rakennuksissa. Kaupungin ominaispiirteisiin kuuluvat myös kaupunkikeskuksiin keskittyvät kauppakeskukset, joista monissa on myös kulttuuritarjontaa (ks. tarkemmin luku 3.3.3).

Espoossa on viime vuosina investoitu jonkin verran sekä uusiin kulttuuritiloihin että vanhojen tilojen peruskorjaukseen. Suuri investointi oli entiseen Weilin&Göösien painotaloon perustettu WeeGee-talo. Espoon kaupunki osti kiinteistön vuonna 2001, ja rakennus valmistui kulttuuritilaksi vuoden 2005 lopussa. Viimeisten vuosien aikana on peruskorjattu ja uudistettu myös esimerkiksi Lasten kulttuurikeskus Auroran¹⁷, Teatteri Hevosenkengän sekä keväällä 2018 avautuneen Saaristomuseo Pentalan tiloja. Syksyllä 2018 Espoossa järjestetään arkkitehtuurikilpailu Tapiolan Kulttuurikeskuksen ja Kulttuuriauktion kehittämiseen liittyen.

Espoossa on tarvetta kulttuuritoiminnan tiloille ja niiden kehittämiseksi. Kulttuurilautakunnan kokouksissa on vuosittain nostettu esiin erilaisia investointikohteita ja toiveita, osa näistä on toteutunut ja osa ei (esim. Kulttuurilautakunta 22.09.2015; 27.09.2016; 26.09.2017). Myös selvityksessä taiteen perusopetuksesta nousee esiin opetustiloihin liittyviä kehitystarpeita (Salmenoja 2018.).

Vuonna 2016 vuokramenot muodostivat neljänneksen (25 %) Espoon kaupungin kulttuurin toimintamenoista (Renko & Ruusuvirta 2018, 35). Vuokramenot sisälsivät myös yksityisille kulttuuritoimijoille suunnattua vuokratukea. Valtaosa Espoon kulttuuritoiminnan kustannuksiin sisältyvistä vuokramenoista oli kaupungin tilapalveluille maksettavia sisäisiä vuokria. Toiminnan erilaisesta luonteesta ja tiloista johtuen vuokra- ja kiinteistökustannusten osuus toimintamenoista vaihtelee eri toimintojen ja toimijoiden välillä. Kirjastoilla vuokratukustannusten osuus toimintamenoista vuonna 2016 oli keskimäärin 25 prosenttia, kulttuuritaloilla ja kulttuurikeskuksilla puolestaan 32 prosenttia. Yksittäisistä toimijoista esimerkiksi Tapiola Sinfoniettan vuokratukustannukset muodostivat 2,5 prosenttia toimintamenoista vuonna 2016. Espoon kaupungin avustamalla ammattimaisilla teatteritoimijoilla kiinteistökustannukset muodostivat 2–22 prosenttia menoista vuonna 2017 (Teatterin tiedotuskeskus 2018).

Kulttuurilautakunta tukee espoolaisia kulttuuritoimijoita paitsi toiminta- ja kohdeavustuksilla myös tilojen ja vuokratuen kautta. Vuonna 2017 toiminta-avustusta saaneista 17 ammattimaisesta taide- ja kulttuurilaitoksesta tilakustannuksiin sai tukea 13, joista kaupungin sisäisiin vuokriin 11. Toiminta-avustuksesta noin 35 prosenttia kohdistui vuonna

---

¹⁷ Lasten kulttuurikeskus Auroran nimi oli aikaisemmin Taidetalo Pikku-Aurora.

2017 sisäisiin tilakustannuksiin. Enemmistö sisäisistä tilakustannuksista kohdistui Wee-Gee-talossa sijaitsevien toimijoiden tilakustannuksiin. Vuosien 2007 ja 2017 välillä sisäisten erien osuus ammattimaisille toimijoille myönnettyistä avustuksista ja tuista on kasvanut seitsemän prosenttiyksikköä (Taulukko 3).

Taulukko 3. Ammattimaisille taide- ja kulttuuritoimijoille myönnettyjen avustusten kehitys vuosien 2007 ja 2017 välillä. Lähde: Espoon kaupungin kulttuurilautakunnan avustuspäätökset.

	2007	2010	2013	2017
Avustukset ja muut tuet yhteensä, josta:	8 842 903	10 688 162	10 829 538	10 154 807
Toiminta-avustukset	5 846 632	6 634 900	6 583 755	6 551 500
<i>Osuus avustuksista ja muista tuista yhteensä, %</i>	66 %	62 %	61 %	65 %
Vuokra-avustukset	511 284	614 716	828 716	31 000*
<i>Osuus avustuksista ja muista tuista yhteensä, %</i>	6 %	6 %	8 %	0,30 %
Sisäiset erät: tilakustannukset	2 484 987	3 451 546	3 417 067	3 572 307
<i>Osuus avustuksista ja muista tuista yhteensä, %</i>	28 %	32 %	32 %	35 %

*Vuokra-avustusten lasku vuoteen 2013 verrattuna johtuu Espoon taidemuseosäätiön vuoteen 2016 asti saamasta vuokra-avustuksesta sekä Espoon kaupunginteatterin vuokran muuttumisesta sisäiseksi vuokraksi.

Kulttuuripalvelut ja -toiminta voivat olla mukana myös muiden kuin suoraan kulttuurille tarkoitettujen uusien tilojen rakentamisessa. Esimerkiksi vuonna 2016 Espoon kaupunki ja EMMA toteuttivat Espooseen valmistuneeseen uuteen sairaalaan prosenttiperiaatteen hengessä kuusi tilausteoskokonaisuutta. Lisäksi sairaalaan sijoitettiin satoja teoksia museon kokoelmista. Taideohjelman toteuttamisesta ja tilausteosten valinnasta vastasi hanketta varten perustettu taidetoimikunta.

Vaikka tilat ovat tärkeitä, monet vakiintuneetkin kulttuuritoimijat toimivat tai järjestävät toimintaa pysyvien tilojen ulkopuolella. Tällaisia ovat esimerkiksi kausiluontoiset tai kesätoiltaan vaihtelevat palvelut kuten kulttuuritapahtumat ja kesäteatterit. Monet näistä hyödyntävät myös vakiintuneita tiloja. Esimerkiksi Bravo! -kansainvälinen lasten- ja nuortenteatterifestivaali järjestetään kulttuuritaloissa pääkaupunkiseudulla. Kutitus – Lasten taidefestivaali taas toimii Espoon kulttuurikeskuksen tiloissa Tapiolassa.

3.3 Miten kulttuuripalvelut kohdistuvat erilaisille ryhmille ja alueille?

Tässä luvussa kulttuuripolitiikan nykytilaa ja painotuksia tarkastellaan kulttuuripalveluiden kohderyhmien kautta. Lisäksi hahmotetaan kulttuuripalveluihin osallistumista sekä kulttuuripalveluiden sijoittumista eri alueille Espoossa.

Espoon kaupungin toiminta on avointa, demokraattista ja helposti lähestyttävää. Kaikki espoolaiset, nuorista ikäihmisiin voivat osallistua ja vaikuttaa kotikaupunkinsa kehittämiseen. (Espoo-tarina, 3.)

Kohderyhmiä voidaan tarkastella eri näkökulmista. Panostus kaupungin asukkaisiin liittyy esimerkiksi saatavien ja saavutettavien lähipalveluiden tarjontaan ja linkitty

kysymyksiin kulttuuripalvelujen sijainnista sekä ryhmistä ja yhteisöistä, joille palveluja erityisesti tarjotaan. Kaupunkien näyttävillä ja arkkitehtonisesti kiinnostavilla lippulaivahankkeilla pyritään puolestaan usein houkuttelemaan vierailijoita ja matkailijoita sekä parantamaan kaupunkikuvaa (esim. Sternberg 2002; Frey 1998). Se kohdennetaanko palveluja erityisesti paikallisille asukkaille vai vierailijoille saattaa kehittää kulttuuripalveluja eri suuntiin. Esimerkiksi erityisen suosituissa matkailukohteissa vierailijoiden korostaminen voi sivuuttaa asukkaiden ja paikallisen kehittämisen tarpeet, millä voi olla kielteisiä vaikutuksia asukkaiden ja vierailijoiden suhteeseen sekä palveluiden pitkäjänteiseen kehittämiseen (vrt. Matarasso & Landry 1999, 40; ks. myös Grodach 2008).

3.3.1 Kulttuuri elinvoima- ja vetovoimatekijänä

Espoo-tarinassa ei suoraan nimetä matkailijoita tai vierailijoita erityisenä kaupungin toiminnan kohderyhmänä. Sen sijaan kaupungin vetovoimaisuuteen viitataan muutamissa kohdissa. Strategiassa vetovoimaisuus linkittyy etenkin asukkaiden ja yritysten houkutteluun: *”Espoo on kansainvälisesti kiinnostava ja vetovoimainen osaamisen sekä tieteen, taiteen ja talouden innovaatioympäristö (Espoo-tarina, 8). Osaavat ihmiset, yrittäjät ja kaikenkokoiset yritykset juurtuvat Espooseen.”* Viittauksen Espooseen vetovoimaisena tapahtumakaupunkina voidaan nähdä tähtäävän myös matkailijoiden ja vierailijoiden tavoitteluun.

KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa kulttuuri nähdään kaupungin keskeisenä elinvoima- ja imagotekijänä, jolla voidaan parantaa kaupungin vetovoimaa. Tässä yhteydessä ohjelma korostaa satsauksia *”huipputaiteeseen”* sekä taiteen ja kulttuurin *”lippulaivoihin”*. Ohjelmassa tuodaan esiin esimerkiksi Keilaniemi–Otaniemi–Tapiola-alueetta (Innovation Garden) luovan toiminnan sydämenä sekä halutaan nostaa huipputaidetta ja kulttuuria näkyvämmiin esiin kaupungin imagotekijänä. KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa vetovoimaa pyritään kohdistamaan etenkin potentiaalisiiin uusiin asukkaisiin; erikseen mainitaan esimerkiksi Espoon tekeminen houkuttelevaksi kotipaikaksi kansainvälisille asiantuntijoille ja toimijoille. Lisäksi tavoitellaan kulttuuritoimijoiden, korkeakoulujen ja yritysmaailman aktiivista ja toimivaa yhteistyötä. Matkailijoita tai vierailijoita ei mainita suoraan.

Espoon kaupungin omistaman Espoo Marketing -yhtiön tehtävänä on kaupunkimarkkinointi sekä alueen elinvoima- ja kilpailukykyedellytysten kehittäminen yhdessä kumppaneiden kanssa. Yhtiön toimenpiteet tähtäävät Espoon vetovoimaisuuden kasvattamiseen kansainvälisesti kiinnostavana osaamisen, tieteen, taiteen ja talouden innovaatioympäristönä sekä houkuttelevana vierailukohteena kansainvälisille ja kotimaisille kohderyhmille. (Kaupunginhallituksen konsernijaosto 20.04.2015.) Yhtiön toiminnan kärkiin kuuluvat Espoo Innovation Garden, jossa taide- ja kulttuuri ovat tieteen ja talouden rinnalla osa luovan toiminnan keskusta, matkailua ja kokous- ja kongressitoimintaa edistävä Visit Espoo sekä Länsimetron kasvu- ja kehityskäytävä.

Kun kulttuuria käytetään vetovoimatekijänä, panostetaan usein näyttäviin rakennuksiin ja tiloihin. Vierailijoita kiinnostava kulttuurikohde on esimerkiksi WeeGee-talo ja siellä sijaitsevat museot. Näyttelykeskus WeeGeessä vieraili vuonna 2017 yhteensä yli 350 000 kävijää. WeeGeessä sijaitseva EMMA – Espoon modernin taiteen museo on yksi

Suomen vierailluimmista museosta, vuonna 2017 EMMAn kävijämäärä oli noin 131 000. Syksyllä 2018 Espoossa käynnistettiin arkkitehtuurikilpailu Tapiolan Kulttuurikeskuksen ja Kulttuuriaukion kehittämiseksi. Tavoitteena on luoda alueesta nykyistä monipuolisempi kulttuurikeskittymä, jonne sijoittuvat myös Espoon Kaupunginteatterin uudet tilat. Tällä tavoitellaan osaltaan kulttuurin korostumista kaupungin imagoiteijänä. Taide- ja kulttuurilaitosten toimintaa on hyödynnetty jonkin verran kaupunkimarkkinoinnissa. Esimerkiksi vuonna 2015 Tapiola Sinfonietta esiintyi Soulin kansainvälisillä musiikkijuhlilla Etelä-Koreassa. Matkalla oli mukana myös Espoon markkinointi- ja elinkeinotoiminnasta vastaavia henkilöitä ja tavoitteena oli tuoda esiin Espoon kulttuuri- ja yrityselämää. (Kulttuurilautakunta 19.05.2015.)

Visit Espoon keskeinen tehtävä on edistää ja kehittää matkailua sekä kokous- ja kongressitoimintaa Espoossa. Se tekee markkinointiyhteistyötä myös taide- ja kulttuuritoimijoiden kanssa. Matkailijat ja vieraat painottuvat etenkin keskeisten taide- ja kulttuurilaitosten ja tapahtumien markkinoinnissa. Myös luontokohteet ovat tärkeitä matkailumarkkinoinnissa hyödynnettäviä kohteita. Esimerkiksi Nuuksiossa sijaitsevassa luontokeskus Haltiassa kävi 177 000 vierailijaa, joista kymmenen prosenttia oli ulkomaalaisia. Vuonna 2017 Espoossa oli yhteensä 436 000 yöpymistä, joista kotimaisia oli 247 000 ja ulkomaisia 188 000. Yöpymisistä vapaa-ajan matkailijat muodostivat noin 40 prosenttia ja työmatkailijat 60 prosenttia. Espoon kokonaisyöpymiset muodostivat noin 2 prosenttia koko Suomen vuoden 2017 yöpymisistä. Vastaava osuus oli Helsingissä noin 19 prosenttia, Vantaalla ja Tampereella noin 5 prosenttia, Turussa noin 4 prosenttia sekä Rovaniemellä ja Oulussa noin 3 prosenttia. (Visit Espoo -matkailutilastot.)

Kulttuurin ja luovien alojen yritystoiminta nähdään KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa kehittämisen ja yhteistyön kohteena. Ohjelman mukaan kulttuurin tarjoaa edellytyksiä monipuoliselle yritystoiminnalle. Mikroyritykset mainitaan eräinä tilojen yhteiskäyttäjinä ja yritykset kulttuuritoimijoiden yhteistyökumppaneina.

Olemassa olevat tiedot Espoossa toimivista kulttuurin ja luovien alojen yrityksistä ovat vähäisiä. Ylipäätään yksiselitteistä määritelmää kulttuurialan ja siten alan yritysten rajaamiseksi ei löydy (ks. mm. Helsingin kaupungin tietokeskus 2007). Pääosin yritykset toimivat aloilla, jotka eivät suoraan linkity kunnalliseen kulttuuripalvelutarjontaan. Kaikkiaan Espoossa oli noin 17 400 yritysten toimipaikkaa kesäkuussa 2018 (Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkalaskuri)¹⁸. Rajauksesta riippuen kulttuurialan toimipaikkojen osuus vaihteli 3,8 prosentista 9,4 prosenttiin (Taulukko 4). Tilastokeskuksen toimialaluokituksessa taiteiden, viihteen ja virkistykseen toimialaan kuuluvat esimerkiksi kulttuuri- ja viihdetoiminta; kirjastojen, arkistojen, museoiden ja muiden kulttuurilaitosten toiminta; rahapeli- ja vedonlyöntipalvelut sekä urheilutoiminta sekä huvi- ja virkistyspalvelut. Tällä rajauksella Espoossa oli kesäkuussa 2018 kaikkiaan 665 taiteiden, viihteen ja virkistykseen yritysten toimipaikkaa. (Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkalaskuri.)

Kulttuuritilastossa kulttuuritoimialat jaetaan kaikkiaan 57 toimialaluokkaan. Tällä rajauksella Espoossa oli kesäkuussa 2018 yhteensä noin 1 640 kulttuurialan yritysten toimipaikkaa. Vuoden 2016 kulttuuritilaston mukaan koko Suomessa oli lähes 18 000

---

¹⁸ Toimipaikalla tarkoitetaan yhden yrityksen omistamaa, yhdessä paikassa sijaitsevaa ja yhdellä toimialalla toimivaa eli pääasiassa yhdenlaisia tavaroita tai palveluja tuottavaa yksikköä (Tilastokeskus, Käsitteet).

kulttuurialan toimipaikkaa. Lähes puolet kaikista toimipaikoista sijaitsi Uudellamaalla, pääasiassa pääkaupunkiseudulla. (Suomen virallinen tilasto: Kulttuuri.)

Yleisesti kulttuurin talous keskittyy asukasluvultaan suuriin kaupunkeihin kokonaistaloutta selvemmin. Kulttuurin taloudesta on kuitenkin saatavilla niukasti kaupunkikohtaista tuoretta tietoa.

Taulukko 4. Kulttuurialan yritysten toimipaikat ja henkilöstömäärät Espoossa 8.6.2018. Lähde: Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkalaskuri.

	Lkm. yhteensä	Henkilöstömäärä						Ei tietoa
		0-4	5-9	10-19	20-49	50-99	100-	
Taiteiden, viihteen ja virkistyskeskeiset toimipaikat Espoossa	665	549	43	26	11	3	-	33
<i>Osuus toimipaikoista yhteensä, %</i>	<i>3,8</i>	<i>4,0</i>	<i>3,5</i>	<i>3,5</i>	<i>2,3</i>	<i>1,7</i>	<i>-</i>	<i>3,6</i>
Kulttuuritoimialan toimipaikat Espoossa (Kulttuuritilasto)	1 643	1 476	58	19	18	4	-	68
<i>Osuus toimipaikoista yhteensä, %</i>	<i>9,4</i>	<i>10,7</i>	<i>4,7</i>	<i>2,6</i>	<i>3,8</i>	<i>2,3</i>	<i>-</i>	<i>7,4</i>
Toimipaikat Espoossa yhteensä	17 394	13 744	1 225	744	478	172	115	916

Aalto-yliopisto mainitaan KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa (s. 12) elinkeinotoimen ohella kumppanina, jonka kautta rohkaistaan yllätyksellisyyteen ja riskinottoon. Aalto-yliopisto on sijoittamassa kaikki ydintoimintonsa pääkampukselleen Espoon Otaniemelle. Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulussa on monipuolista tieteen, taiteen ja muotoilun vuorovaikutukseen perustuvaa tutkimusta. Tutkimuksen tärkeimpiä painopisteitä ovat muotoilu, digitaalinen media, audiovisuaalinen viestintä, taide, visuaalinen kulttuuri, hyvinvointia ja yhteiskuntaa hyödyttävät arkkitehtuurisovellukset sekä kaupunkisuunnittelu. Aalto-yliopisto on vahva toimija myös taiteen ja kulttuurin alueella. Se on ensimmäisenä yliopistona Suomessa sitoutunut prosenttiperiaatteen mukaisesti käyttämään prosentin rakennushankkeidensa määrärahasta taiteeseen. Yliopistolla on myös julkisen taiteen strategia sekä taidekokoelma, joka on esillä yliopiston päärakennuksessa Dipolissa.

3.3.2 Kulttuuripalvelujen käyttö ja kohderyhmät

Sekä Espoo-tarina että KulttuuriEspoo 2030 -ohjelma painottavat vahvasti kaupungin asukkaita ja asukaslähtöisyyttä. Espoo-tarinan teksteissä korostuvat osallisuus ja käyttäjälähtöisyys. Espoo-tarinassa yhdeksi kaupungin arvoista ja toimintaperiaatteista nostetaan asukas- ja asiakaslähtöisyys. Yksi kaupungin neljästä kehitysohjelmasta kantaa nimeä Osallistuva Espoo. KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman mukaan espoolaiset asukkaat ovat kulttuuripalveluiden pääkohderyhmä. Ohjelmassa kulttuuritoiminnan kohderyhmiksi tunnistetaan erilaiset asukkaat ja ryhmät, eri ikäiset ja erilaisista kulttuuritaustoista tulevat espoolaiset. KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman mukaan kulttuurin tulisi näkyä asukkaiden arjessa teoksina, tapahtumina ja kulttuurin tekemisen paikkoina.

Espoolaiset käyttävät kulttuuripalveluja vaihtelevasti. Aikuisten terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimuksen (ATH)¹⁹ mukaan vuonna 2015 kulttuuripalveluja käytti 1–3 kertaa kuukaudessa noin kolme prosenttia 20–54-vuotiaista, kaksi prosenttia 55–74-vuotiaista ja prosentti yli 74-vuotiaista espoolaisista. On huomattava, että kulttuuripalvelut sisälsivät myös osallistumisen katsojana urheilu- ja liikuntatapahtumiin.²⁰ (Murto & al. 2017.) Kulttuuripalveluja käytetään paljon yli kuntarajojen, jolloin pelkästään kaupunkikohtaisen väestörakenteen tarkastelu ei anna kokonaiskuvaa tilanteesta. Esimerkiksi Espoon kulttuurin tulosityksikön vuoden 2017 toimintakertomuksen mukaan kaupungin tapahtuma- ja kulttuuripalvelut järjestivät kaikkiaan 5 200 yleisötapahtumaa, joihin osallistui 900 000 kävijää. Kulttuuripalveluista suurimmat kävijämäärät keräsivät Espoo-päivä, Itsenäisyyspäivän juhlakonsertti ja valotapahtumat.

Kulttuuripalveluja käyttävät espoolaiset ovat niihin varsin tyytyväisiä. Kuntaliiton koordinoiman ARTTU2-tutkimusohjelman mukaan Espoossa palvelutyytyväisyys kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluihin vuonna 2017 oli 4,29, mikä oli hieman korkeampi kuin tutkimuskunnissa keskimäärin (4,20). Indeksien arvot mitataan asteikolla 1–5. Yleinen palvelutyytyväisyys vuonna 2017 oli Espoossa 3,86 ja kaikissa tutkimuskunnissa 3,81. Espoossa kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta kuvaava indeksi oli 4,13 ja kaikkien kuntapalveluiden 3,79. (Pekola-Sjöblom 2017.)

Myös kaupunki- ja kuntapalvelut Espoossa 2017 -tutkimuksessa moni vastaaja oli tyytyväinen Espoon opetus-, sivistys-, vapaa-aika- ja liikuntapalveluihin. Erityisen tyytyväisiä oltiin kirjastoihin, ulkoilureitteihin ja ulkoilualueisiin. Vastaajista 91 prosenttia piti kirjastopalveluita hyvin hoidettuina. Myös museoita, taidenäyttelyitä, konsertteja ja muita kulttuuripalveluita pidettiin yleensä hyvin hoidettuina (esimerkiksi museoita ja taidenäyttelyitä piti hyvin hoidettuna vastaajista 68 %, teatteria, tanssia ja muuta esittävää taidetta 52 % ja konsertteja ja musiikkiesityksiä 64 %). (Kaupunki- ja kuntapalvelut Espoossa 2017.)

Vaikka kulttuuripalveluihin ollaan keskimäärin tyytyväisiä, kulttuuri ei korostunut Espoon kaupungin Mun Espoo -kyselyn tuloksissa. Kyselyssä vastaajia pyydettiin valitsemaan yksi tai kaksi teemaa, jotka kuvaavat vastaajan tarinaa ja parhaita hetkiä Espoossa. Eniten mainintoja saivat perhe (32 % vastaajista), luonto ja ulkoilu (31 %) sekä onni (29 %). Kulttuuri (5 %) oli viimeisellä sijalla ennen muu-vaihtoehtoa (1 %). Kulttuurin edellä olivat esimerkiksi työ (14 %), urheilu ja liikunta (13 %) sekä opiskelu (6 %). Reilu neljännes (28 %) vastaajista näki, että Espoossa tulisi ensisijaisesti kehittää kulttuurin, liikunnan ja vapaa-ajan toimintoja. (Valve 2017.)

Sekä Espoo-tarina että KulttuuriEspoo 2030 -ohjelma korostavat espoolaisia asukkaita toiminnan kohderyhmänä. Kaikki kaupunkilaiset kattavan espoolaisen yhteisön lisäksi ja sen sisällä toimii lukuisia, esimerkiksi asuinalueen tai kielen kautta identifioituvia

---

¹⁹ Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttama ATH-tutkimus seuraa hyvinvoinnissa ja terveydessä tapahtuneita muutoksia väestössä sekä tuottaa tietoa palvelujen tarpeesta ja palvelujen käytöstä. Syksystä 2017 tutkimus on jatkunut nimellä FinSote-tutkimus. (Ks. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/aikuis-ten-terveys-hyvinvointi-ja-palvelututkimus-ath>.)

²⁰ Kulttuuripalveluiden käytöksi luettiin: a) teatteri-, tanssi-, sirkus-, tms. esittävä taide, b) klassisen/konserttimusiikin konsertti, c) kevyen musiikin tai rock-musiikin konsertti, d) museo tai taidenäyttely, e) kirjasto, f) elokuvateatteri, g) urheilu- tai liikuntatapahtumassa katsojana, h) muussa kulttuuritapahtumassa katsojana.

yhteisöjä. Seuraavaksi tarkastellaan, millaisia ryhmiä kulttuuritoiminnan kautta erityisesti tuetaan.

Espoo-tarinassa Espoota kuvataan kaksikieliseksi ja kulttuurisesti moninaiseksi kaupungiksi. Kasvavina – ja siten myös erityisesti huomioitavina – väestöryhminä nimetään lapset, vieraskieliset sekä ikääntyneet. Espoossa on muihin Suomen kaupunkeihin verrattuna keskimäärin hyvinvoiva ja korkeasti koulutettu väestö. Espoo mainitaankin osaamisen ja osaajien kaupunkina. Myös yrittäjiä ja yrittäjyyttä tuodaan tarinassa esiin. Huolta Espoo-tarinassa kannetaan kaupungistumisen ja väestönkasvun tuomista haasteista kuten yksinäisyys, syrjäytyminen ja monenlaiset sosiaaliset ongelmat. Espoo-tarinassa tuodaan esiin viittä kaupunkikeskusta ja kahta paikalliskeskusta, joista jokaisella on omat erityispiirteensä. Asukasyhdistykset mainitaan paikallistoiminnan tärkeänä voimavarana.

Espoolaisten aktiivisuus ja omatoimisuus korostuvat Espoo-tarinassa. Tarinan mukaan espoolainen haluaa vaikuttaa kaupungin toimintaan ja tähän kaupunki haluaa antaa mahdollisuuden. EsPOOLaisuus on aktiivista kaupunkikulttuuria sekä kohtaamisia esimerkiksi kulttuurin ja huippu-urheilun tapahtumissa sekä harrastuksissa. Tarinan mukaan espoolaiset arvostavat luontoa. Yhtenä tulevaisuuden tavoitteena tarinassa mainitaan espoolaisten ekologisen jalanjäljen pienentäminen. Myös kansainvälisyys on tärkeä Espoon ulottuvuus. Espoossa korostetaan vahvasti toimintaa eri kieliryhmille. Valtuustokauden tavoitteena on, että Espoon kolmanneksi asiointikieliksi suomen ja ruotsin rinnalle tulee englanti, mikä palvelee paitsi asukkaita myös matkailijoita ja vierailijoita. Kansainvälisyyttä tuetaan esimerkiksi englanninkielisen opetuksen määrän kasvattamisella.

KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa kulttuuri ja taide nähdään vahvoina espoolaisen identiteetin ja paikallisidentiteetin rakentajina. Kulttuuri on myös vuorovaikutuksen edistäjä erilaisten ryhmien välillä ja yhteisöön kuulumisen tunteen vahvistaja. KulttuuriEspoon keskeisenä teemana on kulttuuripalvelujen tasapuolisuus ja saavutettavuus kaikille asukkaille. Ohjelmassa mainitaan erityisesti joitakin ryhmiä. Ikäryhmistä mainitaan lapset ja nuoret sekä ikääntyneet. Monikulttuurisuutta ja moninaisuutta tuodaan monin tavoin esiin ja esimerkiksi muiden kuin suomea tai ruotsia puhuvien asukkaiden määrän kasvu mainitaan. Ohjelmassa yhteiskunnallisena muutostekijänä nimetään yksilöllistyminen ja se, että ihmisillä on yhä moninaisimpia identifioitumisen kohteita ja suurempi vapaus valita miten ja mihin ryhmään kuuluvat. Asukkaiden omaa tekemistä, osallistumista ja yrittäjyyttä korostetaan.

Tietoa kulttuuritoiminnan ja rahoituksen kohdistumisesta erilaisille kohderyhmille on vähän ja se on hajanaista. Seuraavassa käsitellään lyhyesti erilaisten kohderyhmien huomiointia Espoon kaupungin kulttuuritoiminnoissa. Erityisesti tarkastellaan lasten ja nuorten, vieraskielisten sekä ikääntyneiden kohderyhmiä, jotka nousivat esiin sekä Espoo-tarinassa että KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa.

Espoon kirjastoissa painotetaan asukkaiden omaehtoista toimintaa ja kirjastot esimerkiksi tarjoavat tiloja asukkaiden käyttöön. Espoossa fyysiset kirjastokäynnit asukasta kohden (15,27 käyntiä/asukas) olivat vuonna 2017 selkeästi korkeammat kuin esimerkiksi Helsingissä (10,31 käyntiä/asukas), Vantaalla (8,12 käyntiä/asukas) tai koko maan keskiarvoon (9,15 käyntiä/asukas) verrattuna (Suomen yleisten kirjastojen tilastot).

Kirjastoissa järjestetään myös paljon tapahtumia erilaisille kohderyhmille. Vuonna 2017 Espoon kirjastoissa järjestettiin 5 917 tapahtumaa. Tapahtumat olivat pääasiassa kirjaston itsensä järjestämiä. Osan tapahtumista järjestivät kunnan muut toimijat (276 kpl) tai ulkopuoliset toimijat (501 tapahtumaa). Perinteisten kirjastopalveluiden rinnalle on kehitetty omatoimikirjastoja, joissa on mahdollista vieraila normaalien aukioloaikoja laajempien aukioloaikojen puitteissa.²¹ Tämä on mahdollistanut aukiolotuntien lisääntymisen (Kuvio 4). Toiminnan maksuttomuus on olennainen osa kirjastopalveluja.

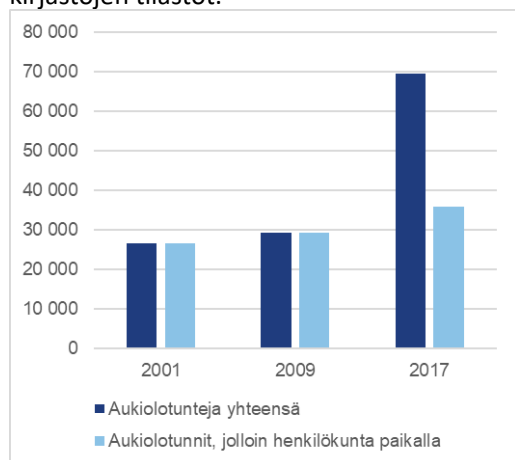
Lasten ja nuorten toiminta on eräs kirjastojen painopiste. Tämä näkyy esimerkiksi kokoelmien kehityksessä. Vuosien 2001 ja 2017 välillä lasten kirjallisuuden (sis. sekä kaunokirjallisuuden) osuus on kasvanut kolmanneksestä lähes puoleen (Kuvio 5). Kaksi kirjastoautoa kiertää esimerkiksi kouluilla, päiväkodeissa ja alueilla, joilla ei ole omaa lähikirjastoa. Monissa kirjastoissa on erillinen tila nuorille.

Kirjastoissa muunkielisten kirjojen osuus kokoelmista on kasvanut yhdeksästä prosentista 18 prosenttiin vuosien 2001 ja 2017 välillä. Ruotsinkielisten kirjojen osuus on puolestaan laskenut 15 prosentista yhdeksään prosenttiin. (Kuvio 6.) Sellon kirjastossa toimii venäjänkielinen kirjasto. Venäjänkielinen kirjasto aloitti toimintansa Sellossa vuoden 2013 alussa ja sen toiminta perustuu opetus- ja kulttuuriministeriön Espoon kaupungin kirjastolle antamaan erityistehtävään. Kirjastotoiminnassa Sellon, Omenan, Kivenlahden ja Soukan kirjastoissa jaetaan valtion erikoiskirjasto Celian aineistoja niille asiakkaille, joille painettu kirja ei heikenneen näön tai muun terveydellisen syyn vuoksi enää sovellu. Vuonna 2017 Espoon kirjastoja käytti yleisten kirjastojen tilastojen mukaan 135 Celian asiakasta.

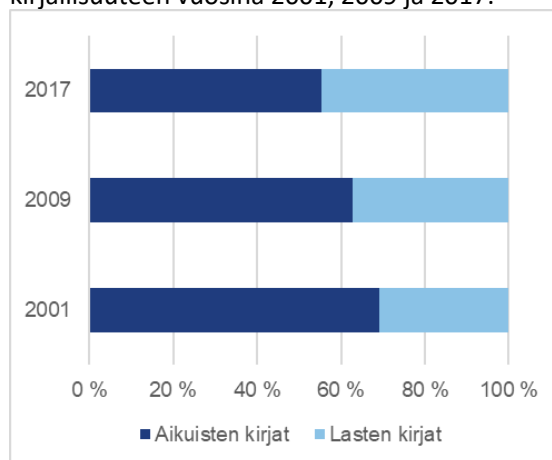
---

²¹ Omatoimikirjasto on käytössä Espoossa Aktiivisen oppimisen keskuksessa AKUssa Suurpellossa, Haukilahden, Kallajärven, Karhusuon ja Kauklahden kirjastoissa sekä Laajalahden, Viherlaakson, Laaksoalahden ja Nöykkiön kirjastoissa.

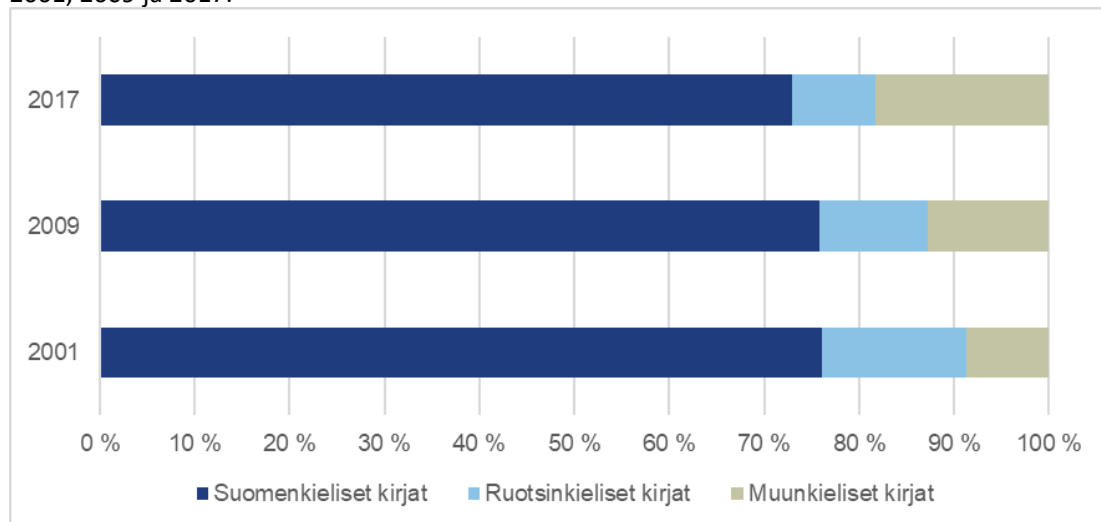
Kuvio 4. Aukiolotunnit Espoon kirjastoissa vuosina 2001, 2009 ja 2017. Lähde: Yleisten kirjastojen tilastot.

Kuvio 5. Kirjaston kokoelmien (sis. kauno- ja tietokirjallisuus) jakautuminen aikuisten ja lasten kirjallisuuteen vuosina 2001, 2009 ja 2017.

Kuvio 6. Kirjastokokoelmien jakautuminen suomen-, ruotsin- ja muunkielisiin kirjoihin vuosina 2001, 2009 ja 2017.

Lähde: Suomen yleisten kirjastojen tilastot.

Taide- ja kulttuurilaitoksissa osallistumisen ja osallisuuden korostaminen näkyy erityisesti yleisötyössä ja muussa varsinaisen toiminnan ulkopuoliselle yleisölle suunnatussa toiminnassa. Museot, teatterit ja orkesterit järjestävät yleisölle esimerkiksi erilaisia keskusteluja, tapaamisia tai kursseja tai ilmaistapahtumia. Monissa taide- ja kulttuurilaitoksissa on säännöllisesti lapsille ja nuorille suunnattua toimintaa tai ilmaisia opastuksia. Lelumuseo Hevosenkentä sekä Teatteri Hevosenkentä on suunnattu pääosin lapsiyleisölle. Myös Tanssiteatteri Glims & Glomsin ohjelmistossa on lapsille ja nuorille suunnattuja teoksia. Tapiola Sinfonietta järjesti vuonna 2017 yhteensä neljä lastenkonserttia, joissa oli 2 000 kuulijaa sekä yhdeksän koulukonserttia, joissa oli lähes 4 000 kuulijaa (Suomen Sinfoniaorkesterit 2018). Monet ammattimaisista taide- ja kulttuurilaitoksista ovat mukana KULPSI-toiminnassa ja tarjoavat sitä kautta toimintaa lapsille ja nuorille. Taide- ja kulttuurilaitoksista esimerkiksi Espoon Kaupunginteatteri on profiloitunut kansainvälisenä vierailuteatterina. Helinä Rautavaaran museo toimii aktiivisesti

kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvien teemojen parissa. Tietoa taide- ja kulttuurilaitosten toiminnan kohdentumisesta erilaisille ryhmille ei ole olemassa kootusti.

Kaupungin tukemat taiteen perusopetuksen palvelut kohdistuvat pääasiassa lapsiin ja nuoriin. Selvityksessä taiteen perusopetuksesta Espoossa (Salmenoja 2018) todetaan, että Espoossa taiteen perusopetukseen osallistutaan valtakunnallista keskiarvoa laajemmin. Espoolaisten alle 18-vuotiaiden ikäryhmästä taiteen perusopetus tavoitti vuonna 2017 lähes 19 prosenttia. Selvityksessä nostetaan kuitenkin esiin myös kysymyksiä opetuksen alueellisen saatavuuden tasa-arvoisuudesta, vähävaraisten perheiden lasten mahdollisuudesta harrastaa taideopintoja sekä eri kulttuuritaustasta lähtöisin olevien lasten ja nuorten tavoittamisesta (emt., 5–6). Espoossa taiteen perusopetusta järjestetään sekä varhaiskasvatuksessa (päiväkodit) että yleisen ja laajan oppimäärän opinnoissa. Taiteen perusopetuksen yleisen ja laajan oppimäärän opinnoissa vieras- ja monikielisten osuus oli noin 6 prosenttia ja varhaisiän opetuksessa noin 12 prosenttia. (Salmenoja 2018, 19.) Useimmissa oppilaitoksissa opetukseen on mahdollista hakea vapaaoppilaspaikkoja tai oppilasmaksujen huojennuksia.

Espoon kaupungin yleisen kulttuuritoiminnan painopiste on lasten ja nuorten kulttuuripalveluissa (Renko & Ruusuvirta 2018, 110). Tähän liittyen kunnan yleiseen kulttuuritoimintaan kuuluvat esimerkiksi edellä mainittu koululaisten kulttuuri-, kirjasto- ja liikuntapolku KULPS! sekä kulttuurineuvolatoiminta neuvoloissa. Peruskouluikäisille on tarjolla maksutonta, viikoittaista HOP!-kulttuurikerhotoimintaa. Lukuvuonna 2018–19 HOP!-kulttuurikerhoja järjestetään Lasten kulttuurikeskus Aurorassa. (Espoon kaupunki 2018, Kulttuuria kaikille.)

Ikääntyneiden kulttuuritoimintaa edistetään esimerkiksi toteuttamalla Kulttuuriketju-toimintaa ja kulttuuritapahtumia hoito- ja hoivalaitoksissa. Espoossa vuosina 2007–2008 kehitetyn Kulttuuriketju-toimintamallin tavoitteena on mahdollistaa ja toteuttaa kulttuuripalveluja vanhuksille, omaisille ja hoitohenkilökunnalle erilaisissa hoitopaikoissa ja palvelutaloissa. (Kaskiharju & Sarjakoski 2011.) Ikääntyneiden kulttuuriesitteeseen on koottu tietoa kulttuuripalveluista, joiden sisällöissä tai saavutettavuudessa on erityisesti huomioitu varttuneempi väki. Eläkeläisille tarjotaan taide- ja kulttuurilaitoksissa alennuksia pääsylippujen hintoihin. Yli 70-vuotiaat pääsevät esimerkiksi WeeGeen näyttelyihin maksutta.

Kulttuuripalvelujen saavutettavuuteen liittyviä toimia kohdistetaan myös muihin erityisryhmiin esimerkiksi tarjoamalla kulttuurietua uusille kansalaisille, Kaikukortteja pienituloisille sekä kulttuurikaveritoimintaa osallistumisen tueksi. Kulttuuriedut koskevat Suomen kansalaisuuden saaneita espoolaisia. Vuonna 2017 Suomen kansalaisuuden saaneille tarjotaan monipuolisia kulttuurietuja syyskuusta 2018 elokuun 2019 loppuun. Kaikukortilla voi hankkia maksuttomia pääsylippuja esimerkiksi festivaaleille, teatteriin tai konsertteihin. Kaikukortin voivat hankkia toiminnassa mukana olevan espoolaisen sosiaali- ja terveysalan toimijan asiakkaat, joilla ei tiukan taloudellisen tilanteen vuoksi ole rahaa pääsylippuihin. Vapaaehtoinen kulttuurikaveri voi lähteä seuraksi tai tueksi kulttuurivierailulle.

Kulttuuria kaikille -palveluihin kuuluvaa Kaikukorttia käytettiin vuonna 2017 kaikkiaan 1 800 kertaa Kaikukortissa mukana olleissa 30 espoolaisessa kulttuurikohteessa.

Kortteja myönsi asiakkailleen 24 espoolaista sote-toimijaa. Kulttuurikaverin tuella kulttuuritapahtumissa käytiin hieman yli 300 kertaa. Kulttuuriketjun välittämiä tilaisuuksia palvelu- ja hoivakodeissa oli noin 200 ja kulttuurineuvola-tilaisuuksia noin 60. KULPS! -kulttuuri- ja liikuntapolkuun osallistui noin 83 000 koululaista. (Kulttuurin tulosityksikön toimintakertomus. Kulttuurin vuosi 2017.)

Kaupunki tukee avustusten kautta moninaisten yhdistysten ja ryhmien toimintaa. Eräänä painopisteenä nousevat esiin asukas- ja kotiseutuyhdistykset, joille on erillinen toiminta-avustuksensa. Kohdeavustuksina myönnettäviä lähikulttuuriavustuksia on myönnetty myös esimerkiksi alueellisiin tapahtumiin. Samalla lähikulttuuriavustuksia on myönnetty monikulttuurisiin juhliin ja tilaisuuksiin. Tämän työpaperin puitteissa ei ole mahdollista käsitellä tarkemmin erilaisiin yhteisöihin liittyviä painotuksia Espoon kaupungin kulttuurin avustuksissa.

3.3.3 Kulttuuri alueilla

”Tänään Espoo on turvallinen ja viihtyisä viiden kaupunkikeskuksen ja kahden paikalliskeskusten muodostama lähes 280 000 asukkaan kaksikielinen ja kulttuurisesti moninainen kaupunki, jossa on kattavat palvelut kaikille espoolaisille.” (Espoo-tarina.)

Kulttuuripalveluja ja -toimintoja voidaan keskittää kaupunkikeskuksiin ja esimerkiksi taide- ja kulttuurilaitoksiin tai hajauttaa kaupunginosiin ja alueille. Monessa kunnassa kulttuuripalvelut sijoittuvat keskustaan, mutta kunnat toteuttavat myös esimerkiksi kiertäviä tai liikkuvia palveluja, kuljetuspalveluja sekä verkon välityksellä toteutettavia toimintamuotoja palveluiden saatavuuden edistämiseksi. (Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2018.) Espoolle ominaista on sen usean kaupunki- ja paikalliskeskusten muodostama rakenne, joka heijastuu myös siihen, missä kulttuuri on.

Espoo-tarinassa korostetaan viiden kaupunkikeskuksen ja kahden paikalliskeskusten mallia. Tarinan mukaan hyvät palvelut ja virikkeelliset harrastusmahdollisuudet on turvattava kaikissa kaupunkikeskuksissa. Lisäksi tuodaan esiin julkisten palvelujen sijoittamista kauppakeskuksiin, millä pyritään asukkaiden arjen ja asioinnin helpottamiseen.

Kulttuurilla nähdään vahva rooli aluekeskusten kehityksessä. Strateginen aluepainotus korostaa tarvetta tarjota kulttuuri-toimintaa enemmän myös sellaisilla alueilla, joissa se on ollut vähäistä (ks. Peltomaa 2014, 5).

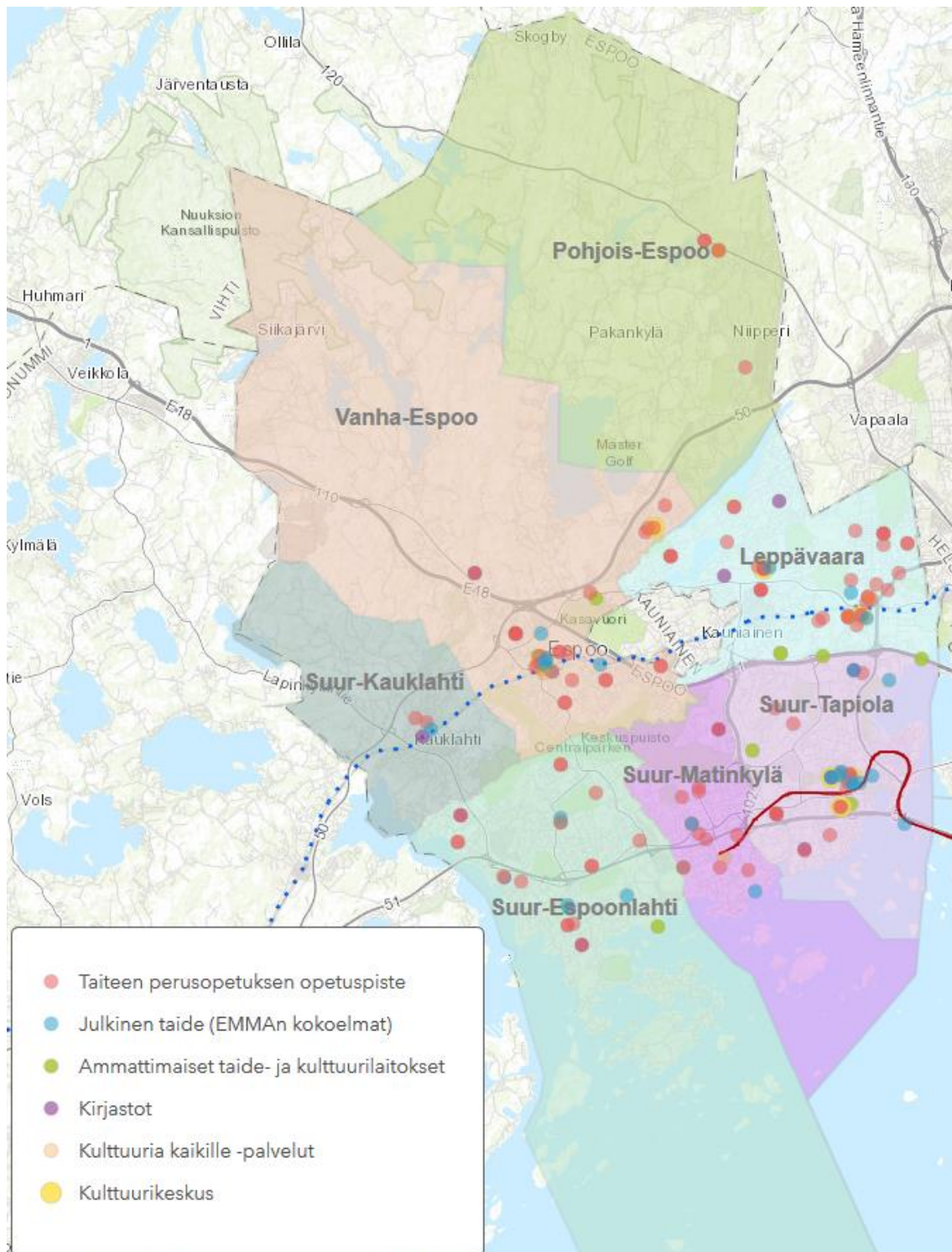
Kulttuuripalveluiden sijoittuminen eri alueille tukee erilaisia kulttuuripoliittisia tavoitteita. Taide- ja kulttuurilaitosten keskittyminen Tapiolaan ja esimerkiksi Tapiolaan suunnitteilla oleva kulttuuriaukio tukevat kulttuurin käyttöä vetovoimatekijänä. Kulttuurin viemisellä muihin kaupunkikeskuksiin ja kaupunkikeskusten ulkopuolelle puolestaan tavoitellaan kulttuurin vahvempaa mukana oloa espoolaisten arjessa ja tätä kautta esimerkiksi hyvinvoinnin, osallisuuden ja turvallisuuden lisääntymistä.

Kartta 2 kuvaa kaupungin kulttuuripalveluiden sijainteja vuonna 2017. Kartalla kuvataan Espoon ammattimaiset taide- ja kulttuurilaitokset, kirjastot, kulttuuritalot ja -keskukset, taiteen perusopetuksen opetuspisteet sekä EMMAn kokoelmiin kuuluvat julkisen taiteen teokset. Lisäksi kuvataan Kulttuuria kaikille -palveluiden kulttuurineuvoloitten, mediataidepajojen ja kulttuurikerhojen sijainnit.

On huomattava, että kartta ei kuvaa kaikkia toiminnan sijaintipaikkoja, toiminnan sisältöjä tai tiheyttä. Osa toimijoista tuottaa kulttuuritoimintaa ja -palveluja tietyssä vakiintuneessa paikassa, osa taas vaihtelevasti ympäri kaupunkia. Vaihtelevan toiminnan osalta kartassa on arvioitu pääasiallinen toimipaikka vuodelle 2017. Kartta ei kuvaa esimerkiksi kirjastoautojen reittejä ja palvelupaikkoja.

Kulttuuritoiminta on alueellisesti epätasaisesti jakautunutta. Ammattimainen, kunnan järjestämä tai tukema kulttuuritoiminta keskittyy eteläiseen Espooseen, kaupunkikeskuksiin ja etenkin Tapiolaan. Kaupungin avustamat muut toimijat levittyvät laajemmin eri kaupunginosiin ja alueille. Hajautuneimmin tarkasteltavista kulttuuripalveluista sijaitsevat kirjastot, julkiset taideteokset sekä taiteen perusopetuksen toimipisteet. Espoossa toimii myös alueellisia kulttuuritaloja ja -keskuksia. Espoon ominaispiirteisiin kuuluvat kaupunkikeskuksiin keskittyvät kauppakeskukset, joista monissa on myös kulttuuritarjontaa, esimerkiksi kirjasto.

Kartta 2. Espoon kunnallinen kulttuuritoiminta ja -palvelut, suuralueet sekä kaupunki- ja paikallis-keskukset vuonna 2017. Karttapohja: ArcGIS.

Vanha-Espoon suuralueella kulttuuritarjonta keskittyy alueen eteläosassa sijaitsevaan Espoon keskukseen, joka on kaupungin hallinnollinen keskus. Entressen kauppakeskuk-
sessa sijaitsee kirjasto. Alueella on myös taiteen perusopetuksen opetuspisteitä ja

julkista taidetta. Espoontorin kauppakeskuksessa on lisäksi kaupungin asiointipiste, jossa on esimerkiksi kulttuuritapahtumien esitteitä ja lipunmyyntiä. Espoon keskuksen neuvolassa on kulttuurineuvolatoimintaa. Aikaisemmin Tapiolassa toimineelle Helinä Rautavaaran museolle avautuvat uudet tilat Entressen kauppakeskuksessa vuoden 2019 aikana. Espoon keskuksen lähistöllä Bembölessä sijaitsee Espoon kaupunginmuseon ylläpitämä Talomuseo Glims, joka on vanha espoolainen maatila. Espoon keskuksessa on myös Lagstadin kotiseututalossa toimiva Koulumuseo Lagstad. Alueen toinen kirjasto on Karhusuon kirjasto.

Suur-Kauklahten alueella palvelut keskittyvät Kauklahteen, joka on toinen Espoon paikalliskeskuksista. Kauklahdessa sijaitsee kirjasto. Siellä on tarjolla myös taiteen perusopetusta sekä julkista taidetta.

Suur-Espoonlahden alueella kartalla tarkasteltavia kulttuuripalveluja sijaitsee aiempia alueita hajautuneemmin. Alueella on neljä kirjastoa: Kivenlahden, Nöykkiön, Saunalahden ja Soukan kirjastot. Tällä hetkellä alueella rakennetaan paljon: metron toinen rakenusvaihe käsittää viisi uutta asemaa (Finnoo, Kaitaa, Soukka, Espoonlahti, Kivenlahti). Vuonna 1993 valmistunut kauppakeskus Lippulaiva purettiin vuonna 2017 ja sen tilalle on tekeillä uusi kauppakeskus. Keskuksen koko kaksinkertaistetaan ja sen yhteyteen on suunnitteilla muun muassa Espoonlahden aluekirjasto ja kulttuuriareena (JKMM Arkkitehdit 2015). Espoonlahden rannalla sijaitsevassa Suvisaaristossa on esimerkiksi vanhalla kalastajatilalla toimiva Saaristomuseo Pentala sekä Huvilamuseo Villa Rullud, jotka kuuluvat Espoon kaupunginmuseon kaikkiaan viiteen museoon.

Suur-Matinkylän alueella on tarjolla etenkin taiteen perusopetuksen palveluja. Moni tarkasteltavista palveluista keskittyy Olarin ja Matinkylän kaupunkikeskuksiin. Matinkylässä sijaitsevassa Ison Omenan kauppakeskuksessa toimivat esimerkiksi kirjasto ja palvelutorin yhteispalvelupiste, jossa järjestetään erilaisia tapahtumia. Palvelutorilla sijaitsee Kohtaamo, joka on kaikille avoin taiteen ja kulttuurin kohtaamispaikka. Suurpellossa sijaitsevassa Opinmäen koulukeskuksessa on alueen toinen kirjasto.

Suur-Tapiolan alueella palvelut keskittyvät voimakkaasti Tapiolan kaupunkikeskukseen. 1950- ja 1960-luvuilla puutarhakaupungiksi rakennettu Tapiola on yksi Suomen valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista kulttuuriympäristöistä. Tapiolan alueelle keskittyy suuri osa kaupungin ammattimaisesta taide- ja kulttuuritarjonnasta. Tapiolassa sijaitseva Espoon kulttuurikeskus on esittävän taiteen ja kulttuurielämän päänäyttämö ja esimerkiksi Tapiola Sinfoniettan kotisali, jossa tarjotaan esimerkiksi Espoon Kaupunginteatterin sekä festivaalien esitystoimintaa. Espoon Kaupunginteatteria ylläpitävä Espoon Kaupunginteatterisäätiö järjestää esityksiä myös omassa tilassaan. WeeGeellä toimii muun muassa modernin taiteen museo EMMA sekä Espoon kaupunginmuseon toimipiste. Kulttuurikeskuksessa sijaitsevan Tapiolan kirjaston lisäksi alueella on kaksi muuta kirjastoa, Haukilahden ja Laajalahden kirjastot.

Leppävaaran suuralueella palvelut keskittyvät Leppävaaran paikalliskeskukseen lähelle Helsingin rajaa. Leppävaara on merkittävä liikenteen solmukohta, jossa pysähtyvät esimerkiksi Helsingin ja Turun välillä kulkevat kaukojunat. Leppävaarassa Sellon kauppakeskuksessa sijaitsevat muun muassa kirjasto ja 400-paikkainen Sellosali. Karakalliassa sijaitsee esimerkiksi Karatalo, jonka Karasali toimii kaupungin kulttuuripalveluiden

tapahtumapaikkana. Lisäksi yleisötilaisuuksia järjestävät talon muut toimijat, lastenteatterit sekä yksittäiset taiteilijat ja kulttuuriyhteisöt. Alueen kaksi muuta kirjastoa sijaitsevat Laaksolahdessa ja Viherlaaksossa.

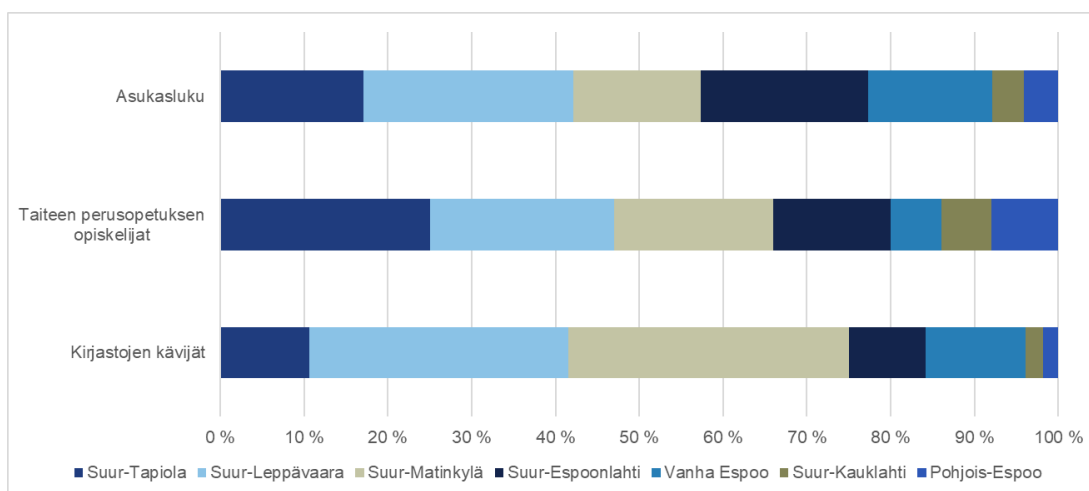
Pohjois-Espoon suuralueella on alueista niukkimmin tarkasteltavia kulttuuripalveluja. Alueen kirjastopalvelut sijaitsevat Espoon toisessa paikalliskeskuksessa Kalajärvellä. Lisäksi suuralueella toimii muutamia taiteen perusopetuksen opetuspisteitä.

Espoossa on kartalla tarkasteltujen palvelujen lisäksi erilaisia kiertäviä ja liikkuvia kulttuuripalveluja. Kulttuurikontti aloitti toimintansa kesällä 2017, jolloin se kiersi neljällä eri Espoon alueella koko kesän ajan. Kontti tarjosi maksuttomia teatteri- ja musiikkiesityksiä sekä työpajoja. Kaksi kirjastoautoa, Helmi ja Väkky, kiertävät kouluilla, päiväkodeissa ja alueilla, joilla ei ole omaa lähikirjastoa. KULPS! – kulttuuri- ja liikuntapolku on Espoon koulujen kulttuuri- ja liikuntakasvatuksen väline, joka edistää yhteistyötä koulujen sekä kulttuuri- ja liikuntatoimijoiden välillä. Kulttuuriketju välittää taide- ja kulttuurielämyksiä espoolaisille vanhuksille ja hoitohenkilökunnalle hoivakodeissa, palvelutaloissa ja -keskuksissa. Urban Espoo -mobiilisovellus puolestaan tarjoaa kulttuuripalveluita digitaalisessa muodossa. Sovelluksen kautta on saatavissa esimerkiksi dokumentteja, elokuvia, näyttelyjä ja podcasteja.

Espoon kaupungin vuodelle 2017 myöntämää toiminta-avustusta saaneiden toimijoiden enemmistö oli Suur-Leppävaaran (21 % toimijoista) tai Suur-Tapiolan (22 %) suuralueilta. Muut avustusta saaneet toimijat sijaitsivat Suur-Matinkylässä (13 %), Vanha-Espoossa (15 %), Suur-Espoonlahdessa (10 %), Pohjois-Espoossa (4 %) ja Suur-Kauklahdessa (1 %). Loput toiminta-avustuksen saajista toimivat useammalla kuin yhdellä alueella. Avustussummista huomattava enemmistö kohdistui Suur-Tapiolaan. Vuodelle 2017 myönnettyt lähikulttuuri- ja kehittämisavustukset kohdistuivat varsin tasaisesti eri suuralueille. Suurimmat avustussummat kohdistuivat Suur-Tapiolaan ja Suur-Leppävaaraan. (Espoon kaupunki 2018b, 2018c.)

Kirjastojen kävijämääristä ja taiteen perusopetuksen espoolaisten opiskelijoiden asuinpaikoista on saatavana tietoa alueittain. Kirjastojen kävijöissä korostuvat Suur-Leppävaaran alueella sijaitsevan Sellon ja Suur-Matinkylän alueella sijaitsevan Ison-Omenan kirjastot. Molemmissa oli vuonna 2017 yli miljoona kävijää ja ne muodostivat yli puolet kaikista kirjastojen kävijöistä. Taiteen perusopetuksen oppilaista suurin osa asuu puolestaan Tapiolan, Leppävaaran ja Matinkylän alueilla (Salmenoja 2018, 19.) Kaupungin asukaslukuun suhteutettuna esimerkiksi Vanha-Espoon ja Suur-Espoonlahden alueilla on vähemmän kirjastokäyntejä tai taiteen perusopetuksen opiskelijoita. (Kuvio 7.)

Kuvio 7. Kirjastojen kävijämäärät, taiteen perusopetuksen opiskelijoiden asuinpaikat sekä kaupungin asukasluku suuralueittain vuonna 2017.

Lähteet: Asukasluku: Espoon asukasluku vuodenvaihteessa 2017/2018, Espoon kaupunki; Taiteen perusopetuksen opiskelijat: Salmenoja 2018; Espoon kaupunginkirjaston kävijät. Aineiston ylläpitäjä on Espoon kaupunginkirjasto. Aineisto on ladattu Helsinki Region Infoshare -palvelusta 15.11.2018 lisenssillä Creative Commons Attribution 4.0.

4 YHTEENVETO JA KYSYMYKSIÄ JATKOON

Tässä työpaperissa on tarkasteltu Espoon kaupungin kulttuuritoiminnan ja kulttuuripolitiikan lähtökohtia ja nykytilaa seuraavien kysymysten kautta:

- Mistä kulttuuri ja kulttuurin toimiala Espoossa koostuvat (rakenteet, palvelut ja kulttuurisektorin rahoitus)?
- Millaisia ovat kaupungin strategiassa (Espoo-tarina) ja kulttuuriohjelmassa (KulttuuriEspoo 2030) kuvatut kulttuuriin liittyvät tavoitteet? Onko tavoitteita asetettu tietyille tahoille/toimijoille ja jos, niin mille? Millaista ymmärrystä kulttuurista strategia- ja ohjelmadokumentit tuovat esiin?
- Miten Espoo-tarina ja KulttuuriEspoo 2030 suhteutuvat kulttuuritoiminnan nykytilaan (resurssit ja niiden kohdentaminen, kulttuuritoiminnan kohdentuminen eri ryhmille ja alueille)?

Seuraavassa kootaan yhteen selvityksen havaintoja liittyen Espoon kaupungin kulttuuripolitiikkaan. Lopuksi esitetään kysymyksiä jatkoon.

Espoossa kulttuuriin liittyvistä asioista päätetään usean eri lautakunnan alla. Kulttuurista pääasiassa vastaava lautakunta on kulttuurilautakunta. Taiteen perusopetuksesta vastaa opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta. Svenska rum -lautakunnassa päätetään muun muassa ruotsinkielisten kulttuuripalveluiden järjestämistä. Monien kulttuurin tilojen ylläpidosta vastaa puolestaan Tilapalvelut-liikelaitos, jonka päätöksenteosta vastaa liikelaitoksen johtokunta.

Kunnallisia kulttuuripalveluita Espoossa ovat kaupungin museo, kaupunginorkesteri Tapiola Sinfonietta, kaupunginkirjasto sekä kaupungin kulttuuritalot ja -keskukset. Kunnan omana toimintana tehdään muun muassa alueellista kulttuurityötä, tapahtumia sekä toteutetaan Kulttuuria kaikille -palveluita. Espoossa kulttuuritoimintaa toteutetaan runsaasti myös kaupungin varsinaisen organisaation ulkopuolisena toimintana. Kaupunki tukee yksityisiä toimijoita ja mahdollistaa toimintaa avustamalla, tarjoamalla muita resursseja sekä esimerkiksi järjestämällä yhteisiä koulutustilaisuuksia. Osa yksityisistä kulttuuritoimijoista kuuluu kaupunkikonserniin.

Espoon kaupungin taloudelliset resurssit kulttuuritoimintaan ovat valtakunnallisesti hyvät. Myönteisestä asennoitumisesta kulttuuritoimintaa kohtaan kertoo kulttuurin kustannusten suhteellisen suuri osuus kunnan taloudesta muihin suuriin kaupunkeihin verrattuna sekä esimerkiksi viime vuosien aikana tehdyt investoinnit kulttuurin tiloihin (WeeGee, Saaristomuseo Pentala, Tapiolan kulttuurikeskuksen arkkitehtuurikilpailu). Espoon kulttuuritoiminnassa näkyy aloitteellisuus ja kehityshalukkuus. Espoossa on esimerkiksi yhteistyössä ikäinstituutin kanssa kehitetty Kulttuuriketju-toimintamalli, jonka tavoitteena on mahdollistaa ja toteuttaa kulttuuripalveluja erilaisissa hoitopaikoissa ja palvelutaloissa. Espoo on myös ensimmäisiä kaupunkeja, jossa on otettu käyttöön Kaikukortti. Kaikukortin tavoitteena on parantaa taloudellisesti tiukassa tilanteessa olevien henkilöiden mahdollisuuksia osallistua kulttuurielämään ja harrastaa taiteen tekemistä.

Kaupungin strategisissa dokumenteissa taide tai kulttuuri kietoutuvat yhteen laajempien kaupunkitasoisten tavoitteiden ja päämäärien kanssa. Kulttuuritoiminnalle asetetaan tavoitteita etenkin asukkaiden hyvinvoinnin, osaamisen, osallisuuden ja alueen elinvoiman edistämiseksi. Kulttuurin arvo näyttäytyy siis lähinnä muiden sektoreiden tavoitteiden edistäjänä. Samalla näkökulma taiteen toimialaan ja tekijöihin sekä taiteen itseisarvoisuuteen jää dokumenteissa ohueksi.

Miten ohjelmadokumenteissa nähdään eri toimijoiden roolit ja vastuut tavoitteiden toteutumisessa? Julkisen hallinnon tehtäväksi nähdään ensisijaisesti ohjaaminen, koordinoiminen ja edellytysten luominen. Kulttuuritoimijoista kirjastoilla nähdään vahva osallisuuden ja osallistumisen päämäärä. Kirjastoille asetetaan rooli myös oppimisympäristöinä ja osaamisen uusiutumisessa. Taide- ja kulttuurilaitokset ovat kohtaamisen paikkoja, kaupungin imagon rakentajia, erikseen mainitaan kaupunginmuseon asiantuntijarooli. Taidelaitosten roolina nähdään myös rohkaisu yllätyksellisyyteen ja riskinottoon. Taiteen perusopetus linkittyy osaamisen uusiutumiseen sekä lasten ja nuorten mahdollisuuteen harrastaa. Yleisen kulttuuritoiminnan alla tapahtuvilla toiminnoilla nähdään vahva rooli useiden ylätasojen tavoitteiden edistämiseksi. Kulttuuritaloja ei suoraan mainita Espoo-tarinassa tai KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa. Rivien välistä dokumenteista on kuitenkin mahdollista lukea niiden merkitys tilojen tarjoajana ja kulttuuripalvelujen toteuttajana kaupungin eri alueilla. Tavoitteisiin pääsemiseksi dokumenteissa painotetaan vahvasti poikkihallinnollista yhteistyötä ja koko kaupungin toimijuutta. Asukkaita ja espoolaisia yhteisöjä korostetaan dokumenteissa aktiivisina tekijöinä, kokeilijoina sekä palveluiden käyttäjinä ja kehittäjinä.

Taiteen ja kulttuurin monenlaiset roolit tuovat esiin myös monenlaista ymmärrystä kulttuurista. Erilaiset näkemykset ja ymmärrykset kulttuurin määritelmästä ja rooleista vaikuttavat kulttuuripolitiikan sisältöihin ja esimerkiksi siihen, mihin kulttuuritoiminnan resursseja kohdennetaan. Näyttää siltä, että kaupungissa on pyrkimystä laajentaa kulttuurin ja kulttuuripolitiikan käsitteiden ymmärrystä ja siten kulttuuritoiminnan aluetta Espoossa. Kuitenkin keinot tämän laajemman ymmärryksen käsittelyyn ovat vielä vaillinaiset. Kaupungin sisällä ja myös kaupungissa toimivilla yksityisillä toimijoilla voi ilmetä erilaisia käsityksiä ja myös kamppailua siitä, mitä kulttuuri on, mitä julkisen kulttuuripolitiikan tulisi olla sekä mikä on kulttuurin asema ja rooli kaupungissa. Selkeä ymmärrys kulttuurin määritelmästä ja rooleista auttaa säilyttämään ja kirkastamaan kulttuuripoliittista näkökulmaa toimintaan ja kulttuurin yhteyttä laajempaan kaupungin kehittämiseen.

Kulttuurin rahoitus ja muu resursointi on keskeinen kulttuuripolitiikan väline. Ohjalla rahoitusta erilaisiin toimintoihin pyritään toteuttamaan kulttuuripolitiikan päämääriä rajalliset resurssit huomioon ottaen. Espoon kaupungissa, kuten kunnissa yleensäkin, liikkumavara kulttuurin rahoituksessa on suhteellisen pieni. Valtaosa kulttuurin rahoituksesta, sekä kaupungin omassa toiminnassa että avustusmäärärahoista, kohdistuu vuodesta toiseen pääasiassa samoille vakiintuneille toimijoille. Pysyvä ja pitkäkestoinen rahoitus tukee toimintaa ja sen kokonaisvaltaista kehittämistä. Samalla uusien toimijoiden ja toimintojen pääsy avustusten piiriin voi olla vaikeaa ja mahdollisuudet uusien aloitteiden ja toiminnan tukemiseen jäävät vähäisiksi. Rahoitusta ohjaa osaltaan myös valtionosuuksien ja -avustusten kohdentuminen.

Kulttuurin kustannus- ja avustustietojen antama kuva Espoon kulttuuripolitiikasta on melko toisenlainen kuin mitä Espoo-tarina ja KulttuuriEspoo 2030 -ohjelman tavoitteet esittävät. Esimerkiksi taide- ja kulttuurilaitoksia ja niiden mahdollisuuksia edistää kaupunkikehitystä omalla toiminnallaan tuodaan dokumenteissa esiin suhteellisen vähän. Kuitenkin kunnan rahoituksesta suuri osa kohdistuu näiden laitosten toimintaan. Sen sijaan yleisen kulttuuritoiminnan osuus rahoituksesta on pieni, mutta sen alla oleville toimintoille asetetaan esimerkiksi KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmassa paljon erilaisia odotuksia. Tiiviissä strategia- tai ohjelmadokumenteissa ei tietenkään ole mahdollista mainita kaikkia toimijoita tai toimijatahoja. On myös selvä, että toimijoilla voi olla rooli sellaistenkin tavoitteiden edistämässä, joiden alla heitä ei mainita. Esimerkiksi taide- ja kulttuurilaitosten alla tapahtuu monipuolisesti osallisuutta ja yhteisöllisyyttä edistävää toimintaa. Sen, että taide- ja kulttuurilaitoksia ei dokumenteissa alisteta välineellisille kaupunkikehityksen tavoitteille, voidaan nähdä myös ylläpitävän ja suojaavan laitosten tuottaman taiteen ja kulttuurin itseisarvoa.

Asukkaat ovat kulttuuritoiminnan keskeisin kohderyhmä. Espoolaisten asukkaiden kasvava monimuotoisuus korostaa erilaisten kohderyhmien huomioinnin merkitystä kulttuuripalveluissa. Espoo-tarina ja KulttuuriEspoo 2030 -ohjelma korostavat voimakkaasti asukkaiden osallisuutta ja osallistumista. Tärkeimpinä huomioon otettavina ryhminä dokumenteissa mainitaan lapset ja nuoret, ikääntyneet sekä eri taustoista tulevat asukkaat. Espoossa ammattimaisten taide- ja kulttuurilaitosten toiminta keskittyy vahvasti Tapiolan alueella. Parhaiten eri alueilla on tarjolla kirjastopalveluita, taiteen perusopetuksen opetusta sekä julkista taidetta. Tällä hetkellä kulttuuripalvelut ja niiden käyttö jakautuvat epätasaisesti kaupungin eri alueiden ja käyttäjäryhmien kesken.

Espoo-tarinassa ja Kulttuuri Espoo 2030 -ohjelmassa kulttuuri nähdään myös kaupungin keskeisenä vetovoimatekijänä. Nykyisellään kulttuuritoiminnan yhteydet elinkeinotoimintaan ja vetovoimapalveluihin ovat melko vähäisiä eivätkä vastaa strategia- ja ohjelmadokumenteissa asetettuja tavoitteita. Myös matkailun edistämässä kulttuurilla voisi olla nykyistä vahvempi rooli.

Monet strategisissa dokumenteissa asetetut tavoitteet ovat hyvin yleisiä ja laajoja, jolloin niiden seuranta ja arviointi ilman tarkempia määritelmiä on vaikeaa. Toiminnan seuranta vaikeuttaa myös se, että asetettujen tavoitteiden näkökulmasta tietoa on saatavana vain rajallisesti. Tällä hetkellä tietojen saaminen toiminnan kohdistumisesta esimerkiksi eri kohderyhmille suuntautuvaan kulttuuritoimintaan ei ole ainakaan kaikilta osin mahdollista. Myös osallistumista ja osallisuutta mahdollistavista toimenpiteistä olisi

tarpeellista saada tietoa laajemmin ja kootusti koko kulttuuritoiminnan alueelta. Kulttuuritoiminnan vaikutukset esimerkiksi hyvinvointiin, turvallisuuteen tai kaupungin elinvoimaisuuteen on todettu useissa aikaisemmissa tutkimuksissa. Vaikutusten suora osoittaminen on kuitenkin vaikeaa. Kustannusten kohdentumisen lisäksi kulttuuritoiminnan resursseista tilat, niiden saatavuus, käytettävyys ja käytön tehokkuus ovat tärkeitä kysymyksiä selvittää.

Kysymyksiä liittyen kulttuuritoiminnalle asetettuihin tavoitteisiin:

- Miten asetettujen tavoitteiden toteutumista on mahdollista arvioida? Millaisia tavoitteiden tulisi olla, että niitä voidaan seurata?
- Kuinka kulttuuritoiminnan (kulttuuripolitiikan) tavoitteiden ja kaupungin muiden toimintojen (politiikan alojen) tavoitteiden yhteyksiä voidaan kirkastaa?
- Miten muut toimialat saadaan paremmin tunnistamaan taiteen ja kulttuurin mahdollisuudet omassa toiminnassaan?
- Kuinka toteuttaa tavoitteita yhdessä ja poikkihallinnollisesti?
- Keitä ovat kaupungin strategisen kehittämisen kannalta keskeisimmät sidosryhmät? Miten nämä otetaan osaksi kaupungin kehittämistä? Miten kaupunki ohjaa toimijoita?
- Miten espoolaisten kulttuuritoimijoiden omat tavoitteet ja toiminta suhteutuvat kaupungin strategiaan ja KulttuuriEspoo 2030 -ohjelmaan?

Kysymyksiä liittyen kulttuurin rahoitukseen ja resursointiin:

- Miten kulttuurin rahoituksella voidaan parhaiten tukea strategiassa asetettujen tavoitteiden toteutumista?
- Miten poikkihallinnollista rahoitusta ja resursointia on mahdollista kehittää? Kohdistavatko kulttuurisektorin lisäksi muut toimialat ja/tai yksiköt kulttuuriin rahoitusta? Millä tavoin?
- Millaisia tiloja ja muita resursseja kulttuuritoimijat ja kulttuuritoiminta tarvitsevat ja miten näitä voitaisiin tarjota?

Kysymyksiä liittyen kulttuuripalvelujen kohdistumiseen erilaisille ryhmille ja alueille:

- Millaisia käyttäjäryhmiä ja -tyyppejä kulttuuripalveluiden käyttäjät (ja ei-käyttäjät) muodostavat? Millaisista kulttuuritoiminnan käyttäjäryhmistä erityisesti tarvitaan lisää tietoa? Miten tätä tietoa on mahdollista saada?
- Miten eri kohderyhmien tarpeet, osallisuus ja omaehtoinen toiminta voidaan huomioida kulttuuripalveluissa? Kuinka eri ryhmien näkemykset otetaan huomioon kulttuuripalveluiden kehittämisessä sekä suunnittelussa ja päätöksenteossa?
- Miten kulttuuripalveluiden tasa-arvoinen saatavuus voidaan turvata?

LÄHTEET

Kirjallisuus

- Alanen, Aku. 2010. Suuret kaupungit hallitsevat kulttuurin taloutta. *Tieto&trendit* 4–5/2010. Tilastokeskus.
- Anttiroiko, Ari-Veikko. 1991. *Kunnan oleminen ja olemus*. Tampereen yliopisto. Tampere.
- Anttiroiko, Ari-Veikko, Haveri, Arto, Karhu, Veli, Rynnänen, Aimo & Siitonen, Pentti. 2007. *Kuntien toiminta, johtaminen ja hallintasuhteet*. 3. uudistettu painos. Kunnallistutkimuksia. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Bäcklund, Pia, Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.) (2002). *Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Espoon kaupunki 2018a. Tapiolan Kulttuurikeskuksen, Kulttuuriauktion ja niiden ympäristön arkkitehtuurikilpailu. Kilpailuohjelma 21.6.2018 - 26.10.2018.
- Espoon kaupunki 2018b. Espoon kaupungin myöntämät toiminta-avustukset 2017. Julkaisematon.
- Espoon kaupunki 2018c. Espoon kaupungin myöntämät kohdeavustukset 2017. Julkaisematon.
- Frey, Bruno. 1998. Superstar museums: An economic analysis. *Journal of Cultural Economics* 22: 113–125.
- Grodach, Carl. 2008. Museums as urban catalysts: the role of urban design in flagship cultural development. *Journal of Urban Design* 13(2), 195–212.
- HE 195/2018. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuntien kulttuuritoiminnasta.
- Heiskanen, Ilkka. 2015. Taiteen ja kulttuurin uusi asemointi talouteen. Kulttuuriteollisuus, luovat alat ja luova talous. Teoksessa Heiskanen, Ilkka, Kangas, Anita & Mitchell, Ritva (toim.): *Taiteen ja kulttuurin kentät. Perusrakenteet, hallinta ja lainsäädäntö*. Tietosanoma, Helsinki.
- Helsingin kaupungin tietokeskus. 2007. Kulttuurialan yritysten toimipaikat ja kulttuurin työpaikat Helsingissä. Tilastoja 19/2007.
- Jakonen, Olli, Renko, Vappu, Ruusuvirta, Minna & Sokka, Sakarias. 2018. EspooCult-tietokortti 1. Kulttuuri ja kaupunkikehitys. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.
- Jakonen, Olli, Renko, Vappu, Ruusuvirta, Minna & Sokka, Sakarias. 2018. EspooCult-tietokortti 2. Kulttuuri ja poikkialainen yhteistyö. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.
- JKMM Arkkitehdit. 2015. Lippulaiva – Espoonlahden keskus. Tilakonsepti 30.4.2015.
- Kangas, Anita & Pirnes, Esa. 2015. Kulttuuripoliittinen päätöksenteko, lainsäädäntö, hallinto ja rahoitus. Teoksessa Heiskanen, Ilkka, Kangas, Anita & Mitchell, Ritva

- (toim.): *Taiteen ja kulttuurin kentät. Perusrakenteet, hallinta ja lainsäädäntö*. Tietosanoma, Helsinki.
- Kangas, Anita & Ruokolainen, Vilja. 2012. *Toimintamalli muutoksessa. Tutkimus kuntien kulttuuripalveluista*. Cuporen verkkojulkaisuja 16.
- Kangas, Anita, Sokka, Sakarias, Itkonen, & Jakonen Olli. 2018. *Aktiiviset osallistajat. Kuntalaiset kulttuuri- ja liikuntapalvelujen kehittäjinä*. Cuporen verkkojulkaisuja 46. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.
- Kaskiharju, Eija & Sarjakoski, Helena. 2011. Kulttuuriketju – pieniä suuria asioita ja hyviä käytäntöjä kulttuuritoiminnan järjestämiseksi hoitopaikoissa. Ikäinstituutti ja Espoon kaupunki.
- Kaupunki- ja kuntapalvelut Espoossa 2017. Raportti. DCG Konsultointi Oy. URL: [[https://www.espoo.fi/fi-FI/Espoon_kaupunki/Tietoa_Espoosta/Tilastot_ja_tutkimukset/Palvelut/Kaupunki_ja_kuntapalvelut_2017\(133778\)](https://www.espoo.fi/fi-FI/Espoon_kaupunki/Tietoa_Espoosta/Tilastot_ja_tutkimukset/Palvelut/Kaupunki_ja_kuntapalvelut_2017(133778))]
- Kulttuurin tulosityksikön toimintakertomus. Kulttuurin vuosi 2017. Espoon kaupunki. [https://www.espoo.fi/materiaalit/kulttuuri_ja_liikunta/verkkolehti/kulttuurin-vuosi-2017/]
- Landry, Charles. 2015. *Cities of Ambition*. Comedia: Gloucestershire.
- Lavapuro, Juha, Ojanen, Tuomas, Rautiainen, Pauli & Valtonen, Virve. 2016. *Sivistykselliset ja sosiaaliset perusoikeudet syrjäkunnissa*. Kunnallisan kehittämissäätöön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 97.
- Lintunen, Petri & Savikko, Teuvo. 2018. Toimintaympäristön tila Espoossa 2018 - aineisto antaa kokonaiskuvan Espoon tilasta ja kehityksestä. Eetvartti 2/2018. Espoon toimintaympäristökatsaus. Espoon kaupunki.
- Matarasso, François & Landry, Charles. 1999. *Balancing act: twenty-one strategic dilemmas in cultural policy*. Cultural Policies Research and Development Unit, Policy Note No. 4. Council of Europe Publishing.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2012. *Kulttuuria kartalla: Valtion osarahoittamien kulttuuripalvelujen sijainti ja kulttuurin kustannukset Suomen kunnissa*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:32.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017. Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:20.
- Pahkin, Krista & Vesanto, Paula. 2013. Organisaatiomuutos työntekijän näkökulmasta. Työterveyslaitos.
- Pekola-Sjöblom, Marianne. 2017. Parhaat mahdolliset palvelut kaikille kuntalaisille? ARTTU2-tutkimusohjelman julkaisu nro 13/2017 URL: [http://shop.kuntaliitto.fi/product_details.php?p=3424]
- Peltomaa, Päivi. 2014. Espoon Kannusalin uusi konsepti. Alueellisia kulttuuripalveluja kehittämässä. Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

- Pirnes, Esa. 2008. Merkityksellinen kulttuuri ja kulttuuripolitiikka: laaja kulttuurin käsite kulttuuripolitiikan perusteluna. Jyväskylän yliopisto.
- Pohjois-Suomen aluehallintovirasto. 2018. Peruspalvelujen vuotta 2017 koskeva arviointi. Kulttuuripalveluiden saatavuus ja saavutettavuus.
- Rajala, Tuija, Tammi, Jari & Meklin, Pentti. 2008. *Kilpailutuksen näkyvät ja näkymättömät kustannukset*. Kunnallisanalan kehittämissäätiön kunnat ja kilpailu -sarjan julkaisu 11. Helsinki: Pole-Kuntatieto Oy ja kirjoittajat.
- Renko, Vappu & Ruusuvirta, Minna. 2018. Kuntien kulttuuritoiminta lukujen valossa IV. Kulttuuritoiminnan kustannukset 24 kaupungissa vuonna 2016. Helsinki: Cupore ja Suomen Kuntaliitto.
- Ruusuvirta, Minna & Saukkonen, Pasi. 2014. *Kuntien kulttuuritoiminta lukujen valossa III. Kulttuuritoiminnan kustannukset 24 kaupungissa vuonna 2013*. Helsinki: Cupore ja Suomen Kuntaliitto.
- Ruusuvirta, Minna & Pasi Saukkonen. 2009. *Kolmannen sektorin osaaminen ja osaamisen kehittämistarpeet hyvinvointipalvelujen tarjoamisessa ja tuottamisessa*. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisoalojen kolmas sektori hyvinvointipalvelujen tarjoajana -kehittämishankkeeseen osallistuville yhteisöille kohdistettu selvitys. Helsinki: Kolmas lähde.
- Ruusuvirta, Minna, Saukkonen, Pasi, Ruokolainen, Vilja & Karttunen, Sari. 2012. *Kuntien kulttuuritoiminta lukujen valossa. Kulttuuritoiminnan kustannukset 25 kaupungissa vuonna 2010*. Cupore ja Suomen Kuntaliitto.
- Salmenoja, Katri. 2018. *Ilo oppia ja kasvaa taiteessa. Taiteen perusopetus Espoossa 2017. Taiteen perusopetuksen selvitys*. Espoon kaupunki.
- Sternberg, E. 2002. What makes buildings catalytic? How cultural facilities can be designed to spur surrounding development. *Journal of Architectural and Planning Research* 19 (1). 30–43.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- UNESCO. 2012. Measuring Cultural Participation. Framework for cultural statistics handbook no. 2. The UNESCO Institute for Statistics. [<http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002192/219213e.pdf>]
- Valve, Jorma. 2017. Espoo-tarina 1.1 päivitysprosessi ja Mun Espoo on -kyselyn tuloksia. URL: [http://www.ekyl.fi/wp-content/uploads/2017/05/Espoo-tarina-1.1-ja-Mun-Espoo-2016-_kaupunginosayhdistykset.pdf]
- Virolainen, Jutta. 2015. *Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset. Katsaus taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen*. Cuporen verkkojulkaisuja 26.
- Valtioneuvoston kanslia. 2015. Ratkaisujen Suomi 2015. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Hallituksen julkaisusarja 10/2015. Helsinki: Edita Prima.

Valtiovarainministeriö. 2017. Tulevaisuuden kunnan skenaariot ja visiot. Parlamentaarisen työryhmän väliraportti Tulevaisuuden kunnasta. Valtiovarainministeriön julkaisu 9a/2017.

Strategia ja ohjelmadokumentit

Espoo-tarina valtuustokaudelle 2017-2021. Hyväksytty valtuustossa 11.9.2017.

KulttuuriEspoo 2030. Valtuusto 9.11.2015.

Pöytäkirjat

Kaupunginhallituksen konsernijaosto, Espoon kaupunki. Pöytäkirja 20.04.2015.

Kulttuurilautakunta, Espoon kaupunki. Pöytäkirja 16.12.2009.

Kulttuurilautakunta, Espoon kaupunki. Pöytäkirja 09.12.2014.

Kulttuurilautakunta, Espoon kaupunki. Pöytäkirja 19.05.2015.

Kulttuurilautakunta, Espoon kaupunki. Pöytäkirja 22.09.2015.

Kulttuurilautakunta, Espoon kaupunki. Pöytäkirja 13.12.2016.

Kulttuurilautakunta, Espoon kaupunki. Pöytäkirja 27.09.2016.

Kulttuurilautakunta, Espoon kaupunki. Pöytäkirja 23.05.2017.

Kulttuurilautakunta, Espoon kaupunki. Pöytäkirja 26.09.2017.

Kulttuurilautakunta, Espoon kaupunki. Pöytäkirja 12.12.2017.

Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta, Espoon kaupunki. Pöytäkirja 22.10.2014.

Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta, Espoon kaupunki. Pöytäkirja 13.12.2017.

Svenska Rum -lautakunta, Espoon kaupunki. Pöytäkirja 14.12.2017.

Internet-sivut

Espoon kaupunki 15.12.2017. Nämnden Svenska rum beviljade verksamhetsbidrag till konstundervisning. [[https://www.esbo.fi/sv-FI/Utbildning_och_fostran/Namnden_Svenska_rum_beviljade_verksamhet\(131245\)](https://www.esbo.fi/sv-FI/Utbildning_och_fostran/Namnden_Svenska_rum_beviljade_verksamhet(131245))] (Luettu 22.11.2018)

Espoon kaupunki 2018, Avustukset. [https://www.espoo.fi/fi-FI/Kulttuuri_ja_liikunta/Kulttuuri/Avustukset] (Luettu 22.11.2018)

Espoon kaupunki 2018, Historia. [https://www.espoo.fi/fi-FI/Espoon_kaupunki/Tietoa_Espoosta/Historia] (Luettu 22.11.2018)

Espoon kaupunki 2018, Kulttuuria kaikille. [<https://www.espoo.fi/HOPkulttuurikerhot>] (Luettu 22.11.2018)

Espoon kaupunki 2018, Organisaatio. [https://www.espoo.fi/fi-FI/Espoon_kaupunki/Organisaatio_ja_yhteystiedot] (Luettu 22.11.2018)

- Espoon kaupunki 2018, Päätöksenteko. [https://www.espoo.fi/fi-FI/Espoon_kaupunki/Paatoksenteko] (Luettu 22.11.2018)
- Espoon kaupunki 2018, Taiteen perusopetus. [https://www.espoo.fi/fi-FI/Kasvatus_ ja_ opetus/Taiteen_perusopetus] (Luettu 22.11.2018)
- Espoon kaupunki 2018, Toimintaympäristön tila Espoossa. [[https://www.espoo.fi/fi-FI/Espoon_kaupunki/Tietoa_Espoosta/Tilastot_ ja_ tutkimukset/Muut_teemat/Toimintaympariston_tila_Espoossa\(574\)](https://www.espoo.fi/fi-FI/Espoon_kaupunki/Tietoa_Espoosta/Tilastot_ ja_ tutkimukset/Muut_teemat/Toimintaympariston_tila_Espoossa(574))] (Luettu 22.11.2018)
- Tilastokeskus, Käsitteet. Toimipaikka. [<http://www.stat.fi/meta/kas/toimipaikka.html>]
- Tilastokeskus. 2016. Laatuseloste: Kulttuuritilasto 2015, kulttuurityövoima Suomessa. URL: [https://www.stat.fi/til/kl/2016/01/kl_2016_01_2017-10-13_laa_001_fi.html]
- Tilastokeskus, Toimialaluokitus 2008. [<https://www.stat.fi/meta/luokitukset/toimiala/001-2008/r.html>]

Tilastolähteet

- Murto J, Kaikkonen R, Pentala-Nikulainen O, Koskela T, Virtala E, Härkänen T, Koskenniemi T, Jussmäki T, Vartiainen E ja Koskinen S. 2017. Aikuisten terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus ATH:n perustulokset 2010-2016. Verkkojulkaisu: thl.fi/ath
- Suomen Sinfoniaorkesterit ry. 2018. Suomen Sinfoniaorkesterit ry:n vuosikertomus 2017. [<https://www.sinfoniaorkesterit.fi/assets/statistics/Suosio-vuosikertomus-2017.pdf>]
- Suomen yleisten kirjastojen tilastot. [<http://tilastot.kirjastot.fi/>]
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttötutkimus 2009. Helsinki: Tilastokeskus [<https://www.stat.fi/til/akay/tau.html>]
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Kulttuuri. Helsinki: Tilastokeskus [<http://www.stat.fi/til/kl/index.html>]
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot. Helsinki: Tilastokeskus [<https://www.stat.fi/til/opiskt/tau.html>]
- Teatterin tiedotuskeskus 2018. 2017 Teatteritilastot. TINFO - Teatterin tiedotuskeskus ry. Helsinki: Painotalo Trinket.
- Tilastokeskus, Kuntien avainluvut. Helsinki: Tilastokeskus. [<https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2017&active1=SSS>]
- Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkalaskuri. Helsinki: Tilastokeskus. [http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Toimipaikkalaskuri/Toimipaikkalaskuri___Toimipaikkalaskuri/tmp_lkm_kunta.px/?rxid=d17c4683-0988-4fc8-8150-642405fd7f4d]
- Visit Espoo. Matkailutilastot. [<https://www.visitespoo.fi/fi/tietoa-meista/matkailutilastot/>]

LIITTEET

Liite 1. Espoon strategiapohja.

